P. O. rel.
3753.

SAĆURICA

I

ŠUBARA

ILIJE OKRUGIĆA SRIEMCA.

1842.

U OSIEKU,

TISKOM DRAG. LEHMANA I DRUG.

Digitized by Google

P. Orel.

753 Chrugitsch

Digitized by Google

SAĆURICA I ŠUBARA,

ILI

STÓ ZA JEDAN.

Izvorna vesela igra s'pjevanjem u 4 čina, crpljena iz života pokojne iržke sljepačke akademije,

od

ILIJE OKRUGIĆA SRIEMCA.

„Kuga je u Sriemu
I u našem triemu.“
Narodna sriemska poslovica.

(Ovo djelo od dramatičkog odbora nagradjeno bi s 200 for. a. v.)

Tiskom Drag. Lehmanna i druga.

1864.

Digitized by Google

Pretiskovati nije slobodno dozvole piščeve.

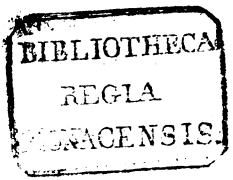

Digitized by Google

PRVOMU

JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE UTEMELJITELJU,

NARODNE KNJIGE

I SVAKOG'A RODOLJUBIVOGA PODHVATA ČVRSTOMU PODUPIRATELJU,

OVU SLIKU

IZ ŽIVOTA POKOJNE IRIŽKE SLJEPAČKE

AKADEMIJE

U SVOJ SMIERNOSTI POSVEĆUJE

SPISATELJ.

*

Digitized by Google

Osobe.

Pantelija sliepac, ravnatelj akademije sljepačke.
Arsenija } sliepci
Gavro }
Miloš Ćurić seljak Irižki.
Milka sestra mu.
Stevan Gulić solga Irižki.
Risto pandur.
Mitar katana eskadrona ležećeg u Irigu.
Pintér Mihály stražmeštar katanski.
Jefto Purić brico Irižki.
Kellner birtaški.
Roksa vračara.
Dvie babe.
Stutzer.
Dvie Irižke proste djevojke, dva seljaka i više naroda.

Sva 4 čina bivaju u Irigu god. 1827.

Digitized by Google

ČINI.

Prizor I.

Soba sliepca Pantelije. U njoj vidit je u sredini uz duvar jedan prostački stol, na njem drvena zdjela, kašika i britva, nuz njega klupa s jedne strane, s druge strane gadna, traljava postelj na nogarih. Ne daleko od iste mala tronožna stolica, a ovoj poprieko druge dvie iste vrsti stolice. Za peći odnivena stara petakinja u kojoj su koje kakve tralje, na njoj pako stara odrpana ponjava. O zidu na klinu vise gusle i torba sljepačka. Sliepac Pantelija u traljavom odielu sjedi na jednoj od malih stolica, sliepac Arsenija na drugoj poprieko njemu.

Pantelija. Da! da! istinu ti rekoh, Arsenija druže, zlo je za mene nastalo vrieme. Vala Bogu! mušterije dosta imam, koja mi dosta novca unosi, kao što znadeš; a da i toga neima, narod je milostiv; ta bilo o hramu crkvenom, ili o kakvom godu, ili na vašaru, svagdje je Pantelija, pa kad stari Pantelija uz gusle zapjeva, pun mu bude šešir krajcara, a torba puna svakojakog smoka, a još ktomu Panto sit i pijan. Va istinu! na to se potužit nemogu. Ali što mi je sve to vajde, kad mi jednog dobra neima. Ej Pelo, moja Pelo! odkad ti mi umrie, smrklo se i Panteliji tvomu (uzdahne.)

Digitized by Google

Arsenija. Vjerujem ti Pantelija, da te srce boli ali tomu bolu brzo lieka naći se dade, a osobito tebi, koji si sliepac na glasu. Ta ti si sebi drugu vodju našô, kao što si mi prije njekoliko dana pripovjedô, pak zar s'njom nisi zadovoljan.

Pantelija. Misliš Jeku, pokojnog Gliše vodju?

Arsenija. Ta da.

Pantelija. O! vile ju odniele, baš sam ju danas otjerô. Tà, ta bi mene za kratko vrieme kao i Glišu u grob bacila. Ta predstavi si samo, ona drugi dan već nada mnom gospodovat htjede. Ti me dobro poznaš, da ja nisam baš čandrljiv, ni čangrizalo. Ja njoj reknem: Jeko! ded mi ovo il ono učini. A Jeka hoće, neće; sve mumlja nješto, sve mrndja, osobito kad u ku'inju ode. A Pantelija, i ako je sliep, vidi sve na uši. A kad je sa mnom u sobi, sve ti nješto imade po njoj spremati; sad ti klupu metne na drugu stranu, sad opet stoličice na drugu, mal' njekoj dan što glavu nerazbih potepav se o njih. A ti znaš da kod nas sliepaca sve mora biti na svom starom mjestu, kao što je od početka bilo. — Prekonoljučer bio sam pozvan Todoru Mrkonji u svečare, da pjevam, ja Jeki kažem polazeć od kuće: pak mi to malo tralja operi, a pred večer dojdi po mene, misleć: Pantelija će se malo u svečarih drnuti, znaš već kao što je naš običaj — jest, al ti Jeke ni od korova-, jedva ti podjem tucati kući, i jedva da bi došao bio, da me nije Mrkonjino diete dovelo. Kad pred kuću već dotucam, viknem ljutit: Jeko! Jeko! jest, al Jeke neima. U sobu stupim, Jeke neima, popojdem dalje u sobu, a ja zapnem glavom za jedek, kog je po sobi izprivezala, da tralje suši, što je onaj dan kiša padala — kan da su sljepačke tralje jedanput kisle, ili se jedanput samo ne na suncu nego na mjesecu sušile. Kako zapnem glavom za jedek, jedek pošteno me

Digitized by Google

po nosu ošine, trgnem glavom, šešir mi padne s glave, ja saga nuv se, da šešir nadjem, potepem se opet na klupu izpred stola popriečenu, posrnem tè glavom tres o stol još poštenije lupim. O vrag joj materi, ta psovô sam kô turčin. U njeko doba u mrak dojde Jeka. „Ta gdje si bila? vrag te neodneo“, viknem odmah. Ta što sam ja tebi kazô? Nije li da po mene dodješ? Pak, zar se tralje, u sobi suše? A ona ti odmah poleti mi u oči kao zolja, i kanda već deset godina sa mnom živi, cikne: „Pa što se dereš kô pomaman? Gdje sam bila, da ti kažem: Bila sam kod njeke moje prije, ako ju poznaš, kod Naste Avramove, ali tek poslie kako sam ti tvoje gadne trulje oprala, što ih je tvoja hvaljena Pela tako čiste uzdržala, kanda si se s'njom zajedno u svinjcu valjô. Ta jedva ih u devet vodah malo dotjera, a k'tomu oporo nažuljih ruke, jer sam dobra kućanica, pa nemogu gada trpiti. A što sam ih u sobi povješala, na to me kiša natjerala. A što po tebe nisam pred večer došla, misljela sam da si ti kao i drugi sliepci i kô moj pokojni Glišo, tog sam, ja istom oko njeko doba noći pijana iz svečarah kući vukla. Eto ti računa. Pa to mi je sad vala, što se izdireš na me, kao da si pomaman il pijan, ili kanda sam ti kuću poharala. A baš bi i imala što harati? valjda onu petorku punu traljah il te tvoje odrpane košulje, što ti je tvoja hvaljena Pela stekla. A opore mi gazdarice! — Ja na to ti dreknem: Nediraj mi u pokojnu Pelu, pak ni rieči više, jer ćeš odmah poznati, ako nisi kod tvog Gliše znala, što je sljepački sud. Ona na to nješto promrndja pak izidje iz sobe.

Arsenija. To je Pantelija baš mnogo od te žene. Nebi čovjek mislio, da je takva napržica i oštrogondja. A gledj' pokojni Glišo nigda se na nju tužio nije.

Pantelija. Jer je Glišo bio teta jedno, a drugo

Digitized by Google

dobra duša. I danas ti imade takvih muževa dosta. Žene jim šijom zakreću, a oni mukom muče. Žene s papučom po njih gaze, a oni ni pisnuti. Ta vrag ih odneo, čovjek bi misliti mogô, da su ih žene občinile. Pa zato nemogu se dosta načuditi pokojnomu Gliši, nije bio prazna glava, dobro je pjesme udúbiti znao, pak je ipak mogô s takvim vragom pod jednim krovom živiti, kao da nije znao sljepački sud.

Arsenija. Baš tako. A kako svrši poslie s tvojom Jekom? zašto ju otjera?

Pantelija. Čuj! Prekjučer bio sam, kô što znaš, u Rumi na vašaru. Pjevô sam ti uz gusle skoro do mraka. Ja Jeki rekoh: Jeko neidi daleko od mene. Al poslie začuh, da je Jeka posve blizu česće uza me bila. Kad ti kući dojdem, počmem brojiti krajcare. Brate jedva dva forinta. To mi je jako čudnovato bilo, znajuć da ja prije nigda nisam s nijednog vašara došao bez pet i šest forinti. U istoj maloj Rivici na vašaru dobio sam više. Ele sam ćutao, pak juče ti se potužim momu komšiji Nići. A taj mi odmah reče: to te je Jeka porobila, tako je ona i s pokojnim Glišom radila. Ha! sad meni puče pred očima; zato je dakle ona onako često po sobi spremala i cúnjala, valjda je novce moje tražila, pak nenašavši ništa, upotrebila zgodu vašarsku. Ja odmah kući, pak ni pet ni šest: Jeko! ti si novce iz moga šešira na vašaru krala. Ona ti odmah pojde siktati kao guska ružeć me svakojako, pak kad mi i opet spomenu moju pokojnu Pelu, nazvav ju kradljivicom, što ona kod mene nikakvih novaca nenajde, ja ne lien, dignem moj štap te ovako sliep kud domaši, makljaj po Jeki, te tako obavim sljepački sud, otjeravši ju do hiljadu vraga. Evo ti čitave pripoviesti o toj goropadi Jeki. Pak sad o njoj ni spomena više!

Digitized by Google

Arsenija. Dobro si činio brate Panto! Nego važnije je pitanje: što ćeš sada? Prem ako bi živiti mogao ovdje u našem Irigu i da neideš po vašarih i hramovih crkvenih, ali ipak ti treba žena u kući, jer si ti već čovjek mator, pak treba ti dvorbe. Zato bi ti svjetovao, traži si drugu vódju. Ta toga zelja bar imade dosta u našem Sriemu. Ta kad sljepice mogu sebi lasno naći vodju debela vrata, ti ćeš takodjer sebi naći moći vódju i plećatu i pr —

Pantelija. (presječe mu rieč) Ha ha ha! Da se nasmijem kraj sve nevolje svoje. Idi brate Arso netrabunjaj, mahni se lakrdijâ.

Arsenija. Kô bajage! odkad si se ti posvetio? Valjda od kad ti je Pela odapela. Ta tvoja Pela baš je morala takova biti, kad sad toliko za njom žališ. Jeli he, he, he! Ta sjeti se samo mladosti naše he he he, neznam, tko je veći vragolan bio, ja il ti, he he he, onda su uviek sudila široka pleća he he he! jeli majstore?

Pantelija. (škube se malo, pak zatim ozbiljno.) Mladost, ludost, bilo pa nije! nego Arso baš si mi dobro došô inače bih ja bio po tebe. A znaš zašto? Imam jednu novu pjesmu, što me je naučio u Opovu manastiru njeki gospodar Simo Sarajlija. Što ti taj čovjek pjesama znade, to je čudo. Tu pjesmu želim tebe i Gavru naučiti.

Arsenija. Misliš li ti Gavru, što je nedavno amo k nam iz Bačke doselio?

Pantelija. Da da, toga mislim. Dopô mi se taj mladić, ima liep glas i dobru glavu, pak neznam što ga do sada k meni neima.

Arsenija. Ta valjda izostati neće, ako je željan što čestita od tebe naučiti. Nego dok dojde, hajde malo da pušimo, da si prikratimo vrieme.

Digitized by Google

Pantelija. Baš afferim. Ja o svojoj nuždi s tobom razgovarajuć i zaboravih posve na lulu.

(Obojica vade lule, kese od mjehura, u kojih je i kresivo. Dok pune lule,)

Pantelija. Ded Arso ukreši. (Arso kreše pak svaki čas pod nos diže trud, da onjuši da l'gori, al za dugo ništa. Panta neuztrpljivo veli.) Ta ded amo, vidim ti si sliep posve baš.

Arsenija. Da, baš kô i ti. Ta nije to moja valinga, već il nevalja trud il kremen il ocilo. (Opet kreše ali bez uspjeha.)

Pantelija. Ta daj bogati ovamo; nejma udarca bez starca. (Arso daje Panti kresivo, ovaj pipa trud pak ga baci, uzme od svoga, pak dva tri puta kresne, zamiriši, a trud već uhvatio.) Evo nisam li ti rekô: nejma udarca bez starca. Evo ti, naj. (Daje upaljen trud Arsi, ovaj meće u lulu pak puši. Medjutim dolazi Gavro sliepac.)

Prizor II.

Gavro. Pomoz bog, striče Pantelija!

Pantelija. A ti si to sinko Gavro, dobro mi došô, baš o tebi divanismo.

Gabro. A tko je s tobom?

Pantelija. Ta evo moj komšija Arso; hajde sjedi amo do nas. (Gavro oko sebe štapom tuca pak onda rukom pipa.)

Pantelija. Eto ti tu klupčica, pa sjedi uz nas.

Gavro. (Napipav stolicu.) Aha evo je. (Sjedne na klupčicu) Evo sam ti striče doneo malo šljivovice i pogače, da mi se pokriepiš, pa da mi liepo pjevaš, a ja da još ljepše pamtim. (Pruža mu, izvadiv iz torbe tikvicu i pogaču.)

Pantelija. A baš Bog da prosti sinko. Baš ti vala; baš kanda si znao, da sam jadovan. Ta će mi barem (lupi po tikvici) razgaliti malo tužno srce.

Gavro. A kakva tuga striče? Smijem li i ja za nju znati?

Digitized by Google

Pantelija. Ta zašto ne sinko? Ta nek ju sav sljepački i okati sviet znade. Otjerô sam moju novu vódju, onu aspidu Jeku, pak sam ti sad sam kô panj. Nego sbilja, prije neg što počnemo piti, i što naši vele, dok smo još triezni, nješto ću i tebe i Arsu zamoliti.

Arso i Gavro. A šta je? govori!

Pantelija. Da mi vaše vódje u pomoći budu, dok ja sebi drugu nenadjem. Ako se što boljega smoka u mene nadje, da skuvaju, pa da zajedno pojedemo; pa ako od potrebe bude, da mi ovo malo tralja operu, da mi malo kuću pregledaju, kad u selo odjem, i još što šta, znate već što sliepcu treba; a ja ću vas zato nove pjesme učiti.

Arso. O drage volje, Pantelija brate.

Gavro. O! ta moja Persa dobra je duša, ona će ti meni za ljubav sve učiniti, neimaš brige striče!

Pantelija. E kad je tako, vala vam u napred, pa u to ime spasi Bog! (Pije iz tikvice i kida od pogače.)

Arso i Gavro. Na spasenije!

Panto. (Daje tikvicu Arsi.) Ded Arso malo nje, baš je dobra. Aha baš razgaljuje!

Arso. (Prima tikvicu, pa nazdravlja) Brate Panto i Gavro spasi Bog! (pije podugo).

Pant. i Gavro. Na spasenije! (Stanka dočim Arso neprekidno pije.)

Pantelija. Ta more Arso, nemoj tako dugo pijuckati, ta neće ništa ostati Gavri.

Arso. (Skine tikvicu) Aha! Boga mi, baš vain rakija, neda se ni s usta skinuti od slasti. Ta bolju ni kaludjeri nepiju, samo šteta što nije rupica na tikvici malo prostranija, nisam skoro tako dobre pijo. — De Gavro ti sada malko gucni (puši, malo za tim) Tà ratos ti i lule kod ovake liepe rakije.

Digitized by Google

Gavro. Vala! ja sam već kod kuće pijo, a to sam stricu Panti doneo.

Panto. (Jedući pogaču) A i pogača krasna! kanda je na suncu pečena (daje pogaču Arsi, a ovaj grize i nekidajuć.)

Arso. Baš valja tvoja Persa, Gavro! Da čestite pogače! kanda je česnica. Odmah mora moja Sara od nje učiti, kako se pogače miese i peku. Bog poživio tvoju Persu, Gavro! kad ti nećeš da piješ, ja ću njoj u zdravlje. (Opet pije).

Panto. More Arso ostavider i za pjesmu štagod!

Arso. (Skine s usta tikvicu, pa ju metne pred Pantu, pa zatim polahko sebi privuče.) E dakle brate Panto sad smo se napili i pogače, što no kažu, čalabrcnuli, evo pred tobom tikvica kad Gavro neće, a sad s pjesmom napolje.

Panto. Čekaj dok skinem gusle (ustane, skida gusle pa ih udesi.)

Arso. Baš gorim od ljubopitstva, da čujem tu novu pjesmu, (opet kradom pije iz tikvice, pa ju pred sebe meće.)

Panto. (Udesiv gusle) Pazite sad dobro, da upamtite.

Arso. (skine tikvicu s usta) Ta de! jedva čekam čuti.

Gavro. Počni dragi striče!

Panto pjeva:

Ej! gorom jezdi Kraljeviću Marko
Gorom jezdi a goru proklinje,
Čarna goro ubila te tuga,
Kakono je žedj' danaske mene.

Arso. (polahko nateže tikvicu) Baš prokleta gora!
Gdje u tebi hladne vode nejma,
Hladne vode ni rujnoga vina,
Već ću zaklat šarca ol sokola
Napit jim se izpod grla krvce.

(Panto gudi, a vani se čuje žviždukanje, zatim koraci, Arso brže bolje metne tikvicu pred Pantu.)

Digitized by Google

Prizor III.

(Mitar katana dolazi u Pantinu sobu.)

Mitar. A veselo, veselo i dobar večer Pantelija!

Panto. (zlovoljno) A tko si božji?

Mitar. Gle! gle! Panto me nepozna po glasu, a kad sam ti marijaše u šešir bacô, onda si me dobro poznao. A Panto?

Panto. Ta gle to si ti Mitre! Oprosti zaveo sam se u pjesmu!

Mitar. No, no ništa za to, prošće kô i kolje! ded samo nastavi dalje; ja sam tu malo pod tvojim pendžerom slušao, baš mi se dopalo, pa zato sam i došô unutra, pa gledj, čitavo družtvo tu kod tebe nadjoh. To je tvoja škola, valjda ovu dvojicu što nova učiš? Ded dakle nastavi, da i ja čujem. Nješto si pjevô o Kraljeviću Marku, kako je žedan bio, ał ti, čini mi se, nisi žedan, pred tobom tikvica stoji.

Arso. Jest! upravo tako je. Dobro si slušô Mitre.

Panto. Žao mi je dragi Mitre, što ti želju izpunit nemogu, jer se protivi zakonom sljepačkim. Dobro si opazio, da je ovo moja škola, ali ti u nju nespadaš. (Arso klima potvrdjujuć glavom.)

Mitar. Al ako ti dobro platim?!

Panto. Pa ma šta da mi platiš! ja dalje pjevati neću. A pomisli i to: da ju sad čuješ, nebi ju poslie tako rado slušô, niti me darivô. Zato oprosti mi; — dodji prekosutra na pijac, hram je crkveni, pa ću ja onda i tebi ju i svima drugima pjevati. A ja kriv ako ti se nedopadne, nedaj mi onda ni prebijene poture.

Mitar. E kad tako vaš sljepački zakon donosi, moram slušati.

Arso. (klimajuć glavom) Tako da!

Digitized by Google

Mitar. Ali prekosutra dakle da mi liepo pjevaš, pa jabuka nevali!

Panto. Vala, Mitre! Nego de malo napij se rakije makar da je pod večer, katane mogu uviek. (Diže izpred sebe tikvicu, nješto mu se lagacka vidi, mućka pa drma glavom i pruža katani, a katana ju prima.)

Mitar. Spasi Bog Panto, i prekosutrašnjeg hrama crkvenoga i tvoje nove pjesme, živio Panto! (pije).

Panto. Amin. Da Bog da! I s tobom!

Mitar. (pruža tikvu) Evo tikva, Panto. Vala. (Arso pruži ruku i prima tikvu od katane.)

Panto. Metni ju preda me.

Arso. Evo je Panto pred tobom. (Mućne tikvom pa drma glavom.)

Panto. De založi malo pogačom. Gdje je pogača, Arso?

Arso. Evo Mitre, na! (daje mu komadić što je od njega ostao.)

Mitar. (Prima pogaču) S Bogom Panto, preksutra dakle pjesma nevali.

Panto. Nevali, samo dojdi poslie podne na pijacu.

Mitar. Laku noć, Panto!

Sva trojica. Laku noć Mitre! (Mito ode).

Prizor IV.

Arso. Baš nas pobuni taj katana, kad si nam najljepše pjesmu udesio Panto. Deder nastavi dalje pjesmu kako je Kraljeviću Marko žedju ugasio. Ej! puste li sreće da je Marko sada ovdje medj nami, ta nebi žedan bio, dok je u tikvici rakije; al šta bi to njemu bilo, kad je on pijanica po ciele mješine izpijao. (Mućne tikvicom drma glavom) Borme taj katana dobro povukô!

Panto. Al ipak nije kô ti Arso. Ti, čini mi se, dobio si danas veći ćef rakiju piti, nego pjesme slušat.

Arso. Baš tako njekako: Al ded Panto boga ti nastavi pjesmu, gorim od žedje, htjedoh reći od ljubopitstva.

Digitized by Google

Panto pjeva dalje:

„Al mu nješto iz gorice sbori:
Nekolj' Marko šarca od mejdana,
Nekolj' Marko sivoga sokola,
Nekoljider, nečini zijana,
Veće ajde gorom ponaprieda,
U gori je zeleno jezero,
Ondje ćeš se hladne napit vode,
Al se čuvaj zamutit jezero,
Na njem spava brodarica vila
Ostrvac joj po jezeru plovi,
Žlje junaku koji je probudi,
I koji joj zamuti jezerce,
Jer uzima težku brodarinu,
Od junaka oba oka crna
A od konja sve četiri noge!„
Čuje Marko al nehaje za to.
Jošte malo jezdi u naprieda,
Na jezeru brodarica vila,
San zaspala u jelahu gustu,
Tabane joj vodica umiva,
A lisčice hladkom ju nadkriva,
Nagna Marko u jezero šarca,
Napojio sebe i konjica,
Pak odpjeva drumom kroz goricu.
Ma'om prenu s' brže brodarica,
Pisnu kleta kao guja ljuta,
Dopaše joj naprsnice zmije,
Dopadoše i zvijerad gorska,
Sedmaka je posjela jelena,
Jednom ga je zmijom zauzdala,
A od dvije dizgen načinila,
Četvrtom ga po rebrima šiba,

Digitized by Google

Na daleko pristignula Marka,
Na dalje ga grlom dozivala:
„Oj junače, obazri se malo,
Pak de idji kud si naumio!“
Vilu Marko u tom poslušao,
Namaknuo kalpak na obrve,
Okrenu se, pogledat je zbilja;
U to doba brodarica silna,
Od gorice banica gospoja,
Kako dospje, skoči sa jelena,
Zmije joj ga ljute prihvatiše,
Šest zapinje striela za tetive;
Skoči Marko sa svoga šarina,
Podnese joj medjed — kožušinu,
Strijele joj u nju pohvatao,
Pohvatao pa je izlomio;
Al priskoči pomamnica gorska,
Hvata Marka po svilenu pásu,
Rada bješe o ravan ga razbit;
Nuto Marku jada i nevolje!
Uhvatiše s' u pleći junačke,
Hrvaše se ljetni dan do pôdne,
Pjena vilu popanula biela,
Ali Marka biela i krvava,
Nitko nikom dohrvat nemože.
Stade Marko klecat na koljena,
Stade vila smijat se iz grla,
A to sinu po vedrome zraku,
Kô nebesa da se otvoriše,
Gledne Marko a uzdahne jako;
„Posestrimo, biela Oblakinjo,
Jer se njegda krivo kunijaše,
Da ćeš Marku biti u nevolji?!

Digitized by Google

Kam' te sada oli već nikada?!“
Marku s'javi posestrima vierna,
„Nevelja l' ti pobratime Marko,
Napred ajde, al se čuvaj dobro,
Vode s' napi, jezera nemuti,
Neprobudi banice vilovne,
Jer uzima težku brodarinu,
Od junaka oba crna oka,
A od konja noge sve četiri,
Stid je dvojma na jednoga sama,
Već gdje su ti od potaje noži?!“
Trže oči k nebu brodarica,
Da bi vidla s kim besjedi Marko,
Prevari se ujede ju guja,
Zabezeknu s' u nebesa vedra,
A popusti Kraljevića pleća,
Trže Marko iz potaje nože,
Prosu joj se, niz planinu drobe,
Vrisnu vila i kleti ga stade:
„Ao Marko čuda dočekao,
Osliepio u obadva oka,
Uginuo iz svieta biela,
Uginuo prije nego umro,
Jer pogubi vilu i banicu,
Od gorice i jezera bistra,
Gdje se utve i labudi legu,
U kojemu janjce pase vuče,
A jeleni jahati se dadu!“
Čuje Marko, al nehaje zato,
Već razmahnu mačem po jelenu,
Oprosti ga od ljutijeh guja,
I pusti ga u goru zelenu,
Pak se baci šarcu na ramena,

Digitized by Google

Osta vila nogam' kopajući,
Ode Marko drumom pjevajući:
„Blago tome ko još ima koga,
Da ga brani i za njega mari,
Ajd' putniče sad slobodno gorom,
Dok je Marka brodarine nejma!“

(Dočim Panto podulje pjeva, Arso driema, a pri koncu pjesme počne hrkati glasno, to čuvši Panto prodere se.)

Panto. Ta Arso vile te trgale, ti spavaš, hrčeš, a neslušaš pjesme?

Arso. (trgne se iz sna) Ta šta spavam! Čuo sam ja sve i zapamtio; kako je Marko žedan bio, kao ja he, he, he, — pak naišô na vilu spavajuću, al ja nisam spavô — he, he, he, — pak onda vilu probudio, a ne ti mene he, he, he, — pak kako mu vila nije htjela dati vode, a ne rakije i vina he, he, he, — pak ju onda Marko objašio i s njom se hrvô i nju na posljedku ubio he, he, he; a i pravo je. Jel da je tako Panto?!

(Panto se ljuti, a Gavro grohotom smije.)

Panto. A baš si pogodio kô — idi nebuncaj kô baba iz bolesti.

Arso. No, ako sam baš gdjegod povalio u pjesmi, čekaj samo, dok mi prenoći u glavi, pa ću ju sutra bez valinge na izust pjevati.

Panto. Dâ, ti ćeš vraga znati, ako opet bude tikvica s rakijom kraj tebe.

Arso. Šta kraj mene? — eto je sve jednako pred tobom stoji (traži tikvicu, pak hoteć ju pred Pantu metnuti, prevrne ju) Eto ti na belaja!

Panto. (Traži tikvicu, pa opaziv, da je prevrnuta) Ta vile te odniele Arso! ti si tikvicu prevrnuo, izcuri rakija!

Arso. Kakovu tikvicu, kad je pred tobom stajala? Valjda si ju ti nogom prevrnuo he, he, he! Eto ti biede

Digitized by Google

na suhu putu. A što bi iz nje i izcuriti moglo, kad je taj katana gotovo sve polokô.

Panto. A gdje je pogača Arso?

Arso. Da! gdje je? Pitaj katanu tvog, što sam mu dao komadinu, odneo je sve, kad nije imao kad, da ovdje pojede. Ja iz svega toga vidim, ti hoćeš i za pogaču da me biediš, ali ja ti rekoh: taj katana mi se nimalo nedopada.

Panto. Idi nebuncaj, neodsudjuj poštena čovjeka, sad je svemu katana kriv; već kaži: popio sam rakiju, pojeo pogaču, pak mirna Bačka. Ta ja znam, da si ti stari vragolan.

Arso. E pa dobro, nek bude tako, a kad ti je baš toliko stalo do rakije i pogače, a ti ajde s Gavrom sad k meni na večeru, da te moja Sara počasti čestitimi golubići u razsolu i pasuljem na masti prženim; — a neće baš ni rakije valiti!

Panto. Ta Arso nebudi diete, neljuti se, to je samo šala.

Arso. Da! da! svaka šala polak istine he, he, he, ali ništa zato, mi ipak ostajemo svoji.

Gavro. E kad nas brat Arso danas na večeru zove, a ja vas obojicu opet sutra na ručak pozivam, pa će nam Panto još jedanput tu pjesmu odpjevati, da i ja i Arso bolje naučimo. Ja ako ju još jedanput čujem, evo moje glave, ako je nebudem znao.

Arso. I ja, samo dok mi prenoći u glavi, sutra odmah pjevat ću ju uz gusle. Ajdemo dakle k meni.

Panto. Kad je baš tako ajde de, al sinko Gavro, ti ćeš nam morati njekoliko onako bačvanskih, vragoljastih odpjevati, nek se znade, kad Arso braću časti, nek se znade, čija kuća mastna.

*

Digitized by Google

Gavro. Hoću dragovoljno, hajdemo samo! (Dižu se svi. Arso nogom nehotomce izvrne tikvu teturajući ju malo.)

Arso. I opet mi je na putu prokleta ta tikva. Pa da nebi čovjek štogod opsovô.

Panto. Da, kô bajage! ljutiš se, što je prazna ha, ha, ha. Sinko Gavro ponesi tikvu.

Gavro (se sagne i nadje ju.) Aha evo je.

Arso. No hajdemo, da nečeka moja Sara.

Panto. Ti' Arso kô domaćin budi naš vodja. (Arso ide napried Gavro, za njim, uhvativši ga za pleća, a Panto Gavru.)

Arso. (teturajući) Hajdete samo.

Panto. Ta polahko Arso! — (odu) (Pozorište mienja se.)

Prizor V.

(Selska uredjena soba Miloša Ćurića. Sestra njegova Milka dolazi s'napolja hitno i nemirno.)

Milka. Pa da nije čudna stvar ta ljubav! Koliko slasti pruža, toliko, ako ne više, tuge i nemira. Ali u čistoj ljubavi, kao što je moja, i ta tuga i nemir jesu kao med i šećer. Nemir me sad muči, što ga već tako dugo neima; kazô je, da će za sigurno doći. Počela sam evo vezti, al mi nikako neće iglica nit' ručica da veze, kô što treba, sve kvarim, kad na njega svejednako mislim. Nemogu si naći nikako mjesta. Sad sam na jednom pendžeru, sad na drugom. Bila sam i na sokaku, izgledala ga, al ga neima pa neima. A reče mi, da će mi nješto osobita kazati. Oh! kako sam ljubopitna. A da ga nevolim, nebi tako ljubopitna bila. A i kako da ga nevolim, kad mi je onako liep, crnomanjast, vitkast, tancurast, kao da ga je majka u pasu prebila, a u razgovoru mio i drag. Istina malo je vragolast, al ništa zato, to mi Sremkinje volimo. Ta stoji ono katansko odielo na njem, kao da je saliveno, i kao da se je rodio u njem. A vidit ga na konju, no

Digitized by Google

to je istom, što mi ga radiš. (Malo se kao snuždi. Iza male stanke.) Istina Bog, malo je nješto smiešno, što sam se u katanu zaljubila, što mi i drugarice moje prigovaraju. Ali koliko ih Irižkinja pokraj muževa ljube katane? Evo naše trgovkinje Stane, pak njene prije Pavlije, kod njih kraj muževa katane i neizbivaju iz kuće. Al on neće ostat na viek katanom, kao što mi je sam kazô, nego samo dok mu godine službovanja izteku. Pak onda, pak onda — — — (lati se rukom za lievu stranu grudih) ćuti srdce! nekucaj tako jako, neizdaji unapried tajnu svoju radost. A drugo, on nije tudjina, Madjar, kao veći dio drugova njegovih, nego Bačvanin slavni, sin našega roda, naše vjere. Nebi htjela za Madjara poći, da bi znala, da bi carevala. A ktomu on nije kao drugi katane: danas veli uzet ću te draga, a kad sutra, a on drugu ljubi. Ne, takov on nije, to sam osvjedočena, da je poštena srca. — Ali samo gdje je do sada? (prisluškuje) Neima nikog, sve je tiho, srce me željno vara. Ajde da odpjevam jednu od sve želje. Valjda ću prije pjesmom dovabiti il Mitu ili Miloša. A koju ću? onu najmiliju:

Gine, vene srce u menika,
Što mi moja nedolazi dika.
Da mi dodje, da mi srce prodje!
Da znaš diko, kako srce boli,
Srce boli, hoće da izgori. —
Moja diko, moje milovanje,
Milovanje sladko spominjanje,
Spominjanje, težko uzdisanje.
Kad uzdahnem, hoću da izdahnem!
More diko, gdje si za toliko,
Tè te oči moje nevidiše?

Digitized by Google

Da ti znadeš, kako venem za te!
Kad ja ležem, molim Boga za te;
A kad spavam, sve o tebi sanjam!

(Zašuti, pa se trgne, kad u sobu stupi brat Miloš.)

Prizor VI.

Miloš. Ho! ho! sestro, ti se baš razkokodakala, da sav sokak odjekuje, valjda opet misliš na svog katanu.

Milka. Dakako, kao i ti valjda na svoju Milevu.

Miloš. Ti baš pogadjaš, kao da si u bob vračala ha, ha ha. Ali baš kada vračanje spomenuh, imam ti nješto osobita kazati. Vraćajuć se od moje drage Mileve, svratim se uz put našoj tetki Jeci. Ona čudo mi pripovieda o njekoj vračari, koja se je njeki dan amo doselila. Kaže: ide sviet k njojzi sve jatomice, pak ti pogadja sve, što je bilo i što jest, na dlaku, a proriče ti, da ju je milina slušati.

Milka. A u što vrača? U karte? il bob? il pasulj?

Miloš. Da, valjda misliš kô ona varalica Avramova Nasta? Ne, daš joj žicu jednu iz košulje, ona ju zakovrdji pak baci u čistu neprekinutu vodu u karlici, pak ti onda govori, govori kano da čita.

Milka. Ao brate, al bi ja rada odmah sad k njoj pošla, da mi vrača, samo da mi nije Mitar kazô, da će k meni doći, i da mi ima nješto liepa kazati.

Miloš. A baš sam ju i ja željan viditi i čuti.

Milka. (ljubezno) Pak znaš, dragi Miloše brate, šta, hajde otidji sad do nje, ja ću ti odmah biljegu dati, i onako je danas mladi petak, da čujemo, što će ti kazati. I onako znaš u kom smo stanju, ti bi rad da se oženiš, ja da se udam — al ti si mi rekô, da nećeš prije, dok ti ja neodem iz kuće. A ja bi ti drage volje uskorila želju tvoju, makar odmah sutra bilo. (Umiljavajući se) Hajde idi Miloše k vračari, možebit će pogoditi još prije, neg što Mito dodje ono, što mi kazati ima.

Digitized by Google

Miloš. Nješto me malo stid, možebit će svieta tamo biti, pak će sutra odmah po Irigu pući, znaš tko su Irižani: „Miloš bio kod vračare.“

Milka. Ta valjda neće. Evo sunce već sjeda. —

Miloš. Ta baš sad će više biti svieta tamo, ta znaš da zaljubljeni vole mrak, a takvih će sad najviše biti kod vračare.

Milka. Na taj način ti se stidiš ljubavi tvoje s Milevom? A što ako ti vračara kaže, da će skoro svatovi tvoji biti?

Miloš. Pa kad si me već toliko obrlatila, daj biljegu.

Milka. Evo odmah (uzima iglu i vadi žicu iz rukava, daje mu) Naj.

Miloš. Sad iz mog rukava izvadi jednu, pak se barem drugi neće sjetiti, ako koga bude tamo, čija je biljega; mislit će, da za drugog vračaru pitam, a ne za sebe.

Milka. Baš si mudra glavica, (vadi mu žicu i predaje.) Naj. Hajde sad dragi moj brate, pak samo što prije dodji, ja ću te, kad Mito dodje, s njim čekati, da čujemo novine.

Miloš. S Bogom sestro.

Milka. (radostna smiešeć se) S Bogom brate, da Bog da sretno! (Miloš ode.)

Prizor VII.

Milka. (malo zamišljena hoda po sobi.) O Bože, što li će mu vračara kazati? Da li će pogoditi, da Mitu ljubim? Ali hoće li mi proricati iz te ljubavi sreću i skoro vjenčanje? Uh! samo to, samo to — tà onda bi ju liepo darivala, košuljom i peškirom.

(Mito katana stupi u naglo sobu.)

Digitized by Google

Prizor. VIII.

Mito. Dobar večer Milko moja. (radostan ju grli)

Milka, Ta gdje si već tako dugo, neznaš, kako te željno očekivam.

Mito. Danas malo dulje trajao exercir neg obično. Pak sam i ja jedva čekô, da nas Rittmeister razpusti. A kaži mi, kud ode brat tvoj Miloš onako žurno? Baš sam se susreo š njim. Pitam ga, kud Miloše? A on: nejmam ti kada sad pripoviedati, čut' češ dok dodjem, čekaj me samo kod sestre . . . Kud ode dakle Milko?

Milka. Ti znaš, da ti nisam nigda ništa krila, što sam znala. Ali sada molim te oprosti jer imam uzrok važan što mi se neće kazati tu tajnu. Zato ustrpi se dok se Miloš vrati — pak ćeš onda sve čuti . . . Nego molim te dragi moj Mito, kaži ti meni, što si mi namislio. kazati Ta znaš, kako smo mi ženske ljubopitne sve znati, osobito kad nam dragi štogod samo natucne. Ta neznaš, kako sam toga radi nemirna bila, te svaki čas te izgledala, da čujem što je u stvari. A i bojala sam se već, da nije što zloga. (Umiljato milujuć ga) De, dakle dragi Mito kaži, kaži . . .

Mito. To što ti kazat imam, i žalostno je za me i radostno. A za tebe može najradostnije izpasti, pa i za mene, il kako hoćeš. A to je: Dobio sam pismo, da mi je brat moj umro u Bačkoj. (Milka se trgne.) Sad je sva sermija pala na me, jer on djece nije imô. Ja sam odmah to mom' Rittmeisteru javio, te molio ga za odpust. On je molbu moju uslišô, i odmah regimenti pisao i kazô mi, za dva tri dana evo me slobodna. Eto tako ti iz nesreće za me iznikla sreća.

Milka. A zar za me ne?

Mito. Kako to pitaš Milko? Kad ja o svojoj sreći govorim, onda se i tvoja razumije. Ta kud bi ja bez

Digitized by Google

tebe Milko. Zar bi ja mogô pravo sretnim se zvati, pak da imam Bog zna kakva blaga. Ta znaš, što se pjeva: Nije blago ni srebro ni zlato, već je blago, što je srcu drago. A to moje srčano blago si mi ti Milko moja. (Grli ju) Pak da neimam ono malo od brata mi pokojnog preostale kolibice, ipak bi jedino s tobom sretan bio. Ja sam tečajem ovo njekoliko godina dobro upoznao tvoje pošteno i iskreno ljubeće me srce; zato ni netrebam te pitati, hoćeš li sa mnom, kako mi odpust moj prispije, je li draga Milko?

Milka. Hoću, hoću s tobom, pa ma u goru il u vodu ići morala (zagrli ga strastno) dragi moj Mito! A k tomu pomisli si samo radost brata moga Miloša, kad za tvoj odpust čuje, i on jedva čeka, du se ja udam, pa da se on svojom Milevom vjenča. Vidiš dragi Mito, toj njegovoj sreći bit ćeš samo ti povod.

Mito. Pak moći ćemo zajedno svatove držati.

Milka. Dakako, tako mora biti. Pa da vidiš veselja kakva skoro u Irigu bilo nije, da se brat i sestra u jedan dan vjenčaju. Alaj mi sad već srce igra . . . .

Mito. Čekaj, čekaj, da ga pridržim, da neizkoči prije reda, moglo bi biti kaurme — — —

Milka. (lupajuć ga prstićem po ustih kao da se srdi) Alaj Mito, ti si pravi vragolan.

Prizor IX.

(Miloš stupi naglo u sobu, skačuć od radosti.)

Miloš. Veselo sestro! Veselo Mito! Veselo Miloše

(Milka i Mito zapanjeni ga glede, pak zatim.)

Milka. Ta kazuj, što je, kako je bilo?

Miloš. Pusti me malo da odahnem. (sjedne na stolicu Aha! — O čudne ti vračare, da od Boga nadje! Sve pogodi, sve na dlaku, pravo je rekla tetka Jeca.

Digitized by Google

Mito. Ta zar si ti kod vračare bio? Ha, ha, ha (smije se.)

Milka. Ta kazuj brate, kazuj.!

Miloš. Čujte dakle! Sretan sam prvo bio, što baš kod nje nikoga nebijaše. Valjda su Irižkinje čekale mraka, jer kad sam se vraćô susretnem Anku Popovićevu, Macu Nikolićevu, Persu Pavlovićevu, Aleksandru Brkićevu, i što ti ja sve znam, koje u mraku odoše tamo.

Milka. Ta nek ih vile nose, kazuj samo, što je tebi kazala.

Miloš. Ta čekaj, da ti sve potanko kažem. Ja dakle baki: Pomoz Bog bako! a ona: Bog ti dobro dao, sinko zaljubljeni! Što tebe k meni nosi? Odmah se žacnem, odkud da ona zna, da sam zaljubljen? Al će ona odmah, spoznav na meni smetnju: No no nesrdi se sinko, što te tako pozdravih, jer sve zna baka, ti si došô, da ti vračam, doneo si dvie biljege, svoju jednu, i još jednu svoje sestre. Ali gle! danas ti vračati nemogu. O! častni ju (krsti se) neubio, mislim si ja, odkud i to da zna, a još biljege ni vidila nije. Al ću ja liepo da ju molim: Kad bako već sve tako znadeš bez biljege, hajde molim te ugledaj i u biljege, ja ću ti dobro platiti, samo da ne dolazim još jedanput, vidiš, mi smo sami, što sam baš želio. De bako draga, pak joj pokažem cvanciku jednu, pa drugu. Ona opazi cvanciku, pak se još sneć-kava, a ja opet liepo molim. Na što ona: E kad me tako liepo moliš, hoću baš tebi, a da je ko drugi, nebi. Ode s karlicom na bunar, zahiti vode u karlicu, nješto tamo mrndja i udje u sobu. Daj biljegu, veli baka, koju hoćeš. Ja dam najprije tvoju Milko! Ona zakovrdji ju medj prsti, pak pusti na vodu, izbuljiv oči u nju. A biljega odmah potonu na dno. „O kako je tvoja sestra čisto teretna od radosti težke, ljubavi i sreće, koja joj evo u

Digitized by Google

susret ide. A i pravo je, da tako bude, dugo je ona već zaljubljena, te uzdiše jedino za dragim svojim. Ima tomu tri godine. A čekaj, čekaj, tko je njen dragi? Gle, gle kakovi je liep crnomanjast, sablju paše, konja jaše, ta to je katana. Pa baš pristalo momče uz tvoju sestru liepu umilnu. Ali je on malo nješto turoban, al iz te tuge niče mu sreća, pa isto i sestri tvojoj. On će doskora pasti u veliku nuždu, ali će se brzo nje osloboditi. Al gle, gle, što je to? vidim njekakve sliepce oko njega, — gle, gle, vidim ga, broji silne talire. Zatim baka još gleda, biljega se nemiče. A ona reče mi: sestra će ti biti jako zabrinuta, više ti neznam kazati.

Milka. O čudne babe, pogodi sve, kako je bilo.

Mito. Još ako i drugo sluči se, mora nam baka u svatove doći ha, ha! — (Kao posprdno naglašuje.)

Miloš. Al čujte samo od moje biljege. Kad joj biljegu dam, ona opet zafrči, a biljega vozi se po vodi. Baka gleda pak reče, već sam ti kazala sinko, da si zaljubljen, ali ti mnogo šaraš kao i ova biljega po vodi ploveća. Rad se s djevojkami šališ, svakoj znadeš što mila kazati, pak to po gdjekoju već i nadom napunilo, da ćeš ju zaprositi, što bi mnoge jedva dočekale. Al ti ipak jednu najvoliš, ona je čak u drugom sokaku. Plavuša je, okrupna, pak mnogo puta tužna, što ti tako šaraš, bojeć se, da ju neostaviš. Jedna žena iz tvog sokaka silom te prevlačila, da joj samo zetom budeš, al tebi se kći njena nedopada, zato te ta žena grdi sad svakojako, pak i po kćeri svojoj svašta poručuje tvojoj pravoj dragoj, što nju jako boli. Gle, gle! tvoja biljega počimlje polako tonuti u kraju, tako će polako za koji dan i tvoje šaranje prestati, kad se sa svojom pravom dragom svežeš. — Ja na to: Hvala ti bako, da Bog da, tako bilo. Pak s Bogom. E pa sad kažite mi, da se čo-

Digitized by Google

vjek nečudi! gdje meni baba baš sve, kako je dosad bilo, pogodi. A još veće će čudo biti, ako se i u buduće obistini.

Mito. Jest vrag baba, nješto je o meni natucnula dobro. Moj će odpust za koji dan doći, pak eto ti svatova Najvažnije je gotovo, ja i Milka smo već pripravni, samo jesil' ti s Milevom se već pogodio ili izmedj onih mnogih oko kojih šaraš he, he, he! valjda si drugu izabrô?

Miloš. Bože sačuvaj. Mileva ostaje moja te moja.

Mito. E dakle samo još odpust od regimente. Al što mi baba o sliepcih bunca i o silnom blagu, to neshvaćam, he, he, he! valjda je čula, da sam kod njih danas bio i rakije pio, he, he, he.

Milka. Ti se Mito samo s babom sprdaš, al ja to sve za istinu smatram. No no! pak ćeš se osvjedočiti.

Mito. Pa da Bog da, baba nije ništa zloga proricala. Zato ako bude istina, zvat ćemo ju u svatove, a sad je vrieme, da se razstanem s vami, da nebi bilo aresta prije vjenčanja.

Milka. A kad ćemo se opet viditi?

Mito. Preksutra hram je crkve naše, dakle na vašaru i evo ovdje opet.

Milka. Nezaboravi mi medenih kolača donieti.

Mito. Nefali. S Bogom Milko i brate Miloše, dobro mi spavajte, ali nemojte o babi da sanjate, nego ti Miloše o Milevi, a ti Milko o meni he, he, he!

Milka i Miloš. (rukuju se s njim) S Bogom, laku noć. (Izprate ga).

(Zastor padne.)

Digitized by Google

ČIN II.

(Predstavlja sokak irižki pred crkvom. Hram je crkveni. Dalje malo od crkvenih vrata sjede sliepci čekajući dok narod izidje iz crkve. — Pantelija i Gavro s jedne, a Arsenija s druge strane,)

Prizor I.

Panto. Alaj danas liturgija dugo traje Arso.

Arso. A što se čudiš tomu Panto, danas je hram crkve, ako danas neće dugo trajati, da kada će?

Panto. No! no! razumijem, al ipak mi je nješto predugo, već me zaboliše krsta ovako brezposleno čučeći.

Arso. Hę, he, he! brezposleno, kad ništa u šešir nepada he, he, he! Nigda dosta neimaš he, he, he!

Panto. A ti si Arso pravo peckalo.

Arso. Al ipak pogadjam he, he, he!

Gavro. Meni se čini, da slovo govori popo, zato dugo traje.

Panto. Zar naš Jevrem? Ta nije govorio slova od kako je u Irigu. Ded Arso privuci se k crkvenim vratam, pak posluhni, baš da čuješ, tko slovo govori? (Arso se vuče, k crkvenim vratam pak sluša malo, zatim)

Digitized by Google

Arso. Koliko razabrati mogu, čini mi se, to je otac Onufrie iz Opova manastira.

Panto. A, ako je on to, taj već zna čestito reći. Jedanput sam ga slušô u Opovu, tako ti je rekô slovo, da su sve bake plakale i poslie o njegovom slovu govorile, hvaleći ga i u zviezde kujući. Pak i drugčije u životu svom vrlo je čestit sveštenik, dobar prama svakomu, osobito prama sirotinji. Ta kad je tamo hram bio, častio me je prieko jego. — —

Arso. Da, zato je čestit, što te je častio he! Pa kad je tako čestit, kako nemože nigda postati barem igumanom?

Panto. E znaš, kakvi su kaludjeri, oni su mu nenavidni, pak gdjegod mogu ocrnjuju ga, jer on jim uviek istinu u brk kaže. A znaš, što naša poslovica veli: Tko istinu gudi, gudilom ga po prstih biju. Pak tako on siromah nigda neće prokopsati.

Arso. Ja da sam na njegovom mjestu, nebi tako činio, ja bi popuštô, dok se nebi igumanstva dočepô, al bi onda kaludjere jašio, da bi pamtili naviek Arsu, htjedoh reći Onufriu. —

Panto. Eh što ćemo, kad se njegovo pošteno srce pretvarati i ulagivati nezna. A u sadanjem svietu najbolje prodje, tko se pretvarati znade. Takov, makar bio prazne glave kano tikva, svuda dobro prodje, što više, dokopa se časti i slave.

Arso. Ala Panto, ti tako učen, šteta što nisi kaludjer, ti bi odmah arhimandritom postao, he, he, he! —

Panto. Ti se vraže opet sa mnom sprdaš. Al znaj; kad bi ja arhimandritom postô, ti bi morao šest godina izkušenik biti, jer si tako tupoglav, nemogavši onu pjesmu, koju sam ti već tri puta pjevô, naučiti. Kako bi dakle liturgiju svu naučio?

Arso. Da, al izkušenici nesmiju ni vina ni rakije

Digitized by Google

piti, kao ja što pijem, pak zato i brzo nauče. A ja ti velim, na čast ti i arhimandritstvo i kaludjerstvo, ja volim sliepac biti, pak dobro piti. A što znam, znam, dosta mi je da mogu životariti do prve smrti he, he, he! A sviet će ipak poslie moje smrti spominjati veseloga glavatoga i hrapavoga Arsu, kao i sljepačkoga ćelavoga učitelja Pantu, he, he, he!

(Čuje se u crkvi pjevanje: „Spasi Hriste Bože i pomiluj: vsepresvjetljeišago i državnago Imperatora i Kralja našego Franca pervago, — preosvjaščenjeišago Archiepiskopa i Mitropolita našego Stefana, — k'titori i príložniki svjatago hrama sego, — hristoljubivoe voinstvo, i vsja pravoslavnija hristiani, i sohrani ih na mnogaja ljeta!“

Panto. Aha hvala Bogu, kad se svrši liturgija; poje već „spasi Bože i pomiluj.“ Sad popo naforu dieli, sad će i nam rišćani dieliti. Arso! Gavro! udešavajte gusle! Arso! sjedi meni poprieko.

Arso. Ta dobro je meni i ovdje kraj crkvenih vrata.

Panto. Dà, ti misliš, da ćeš više zato dobiti, što prvi sjediš. Hajde za okladu da nećeš.

Arso. Hajde vidit ćemo.

(Ide narod iz crkve, sliepci pjevaju, narod ih dariva.)

Prizor II.

Panto pjeva.	Arso pjeva.	Gavro pjeva.
Daruj rode milostivi,	Darujte me braćo moja,	O rišćani mila braćo
Milostivi plemeniti,	Darujte me mile seke!	I rišćanke mile majke!
Plemeniti i čestiti!	Darujte me ručicama,	Podarujte, obradujte
Sretni bili, kud hodili.	Za očiu vida svoga,	Porad Boga jedinoga
	Za ručice rane svoje,	I rad časa umrloga.
	Zarad sreće i napredka.	

(Dočim to sliepci pjevaju, Solga prvi izlazi iz crkve i čeka; zatim Milka, koju on pomiluje, govoreć s njom prolazi nuz sliepce, a no dariva. Zatim posebice izlazi brico i Miloš, darivajuć sliepce. Zatim dvie dabe. Kad sliepci to pjevanje dovrše,)

Digitized by Google

Prva baka. Ta jesi l' čula, molim te ljubo današnje slovo Onufrijino? Ta duša mu raja vidila!

Druga baka. Ta kako ne. Evo su mi još suzne oči. Sita sam se naplakala. Takvog slova nisam skoro čula.

Prva baka. Ta kad ti spomenu sirotinju, kô što sam i sama, briznuše mi potokom suze iz očiu.

Druga baka. Oto slovo pamtit ću do groba. (kašlje jako).

Prva baka. I ja ljubo (kašlje) zato darivajmo sirote, (darivaju i odu.)

(Sliepci nastave pjevanje.)

Panto.	Arso.	Gavro.
Ristos mi vam sreću dao,	Zarad Boga jedinoga	I tako vam gospod dao
I današnja svetkovina	I rad časa umrloga,	I velika slava božja
Sveta služba i molitva	Vidite l' me braćo moja	I veliko krstno ime!
Ta vam bila u pomoći,	Vidite l' me očicama	Pak ovako negledali.
I u danu i u noći	Čujel' te me ušicama?	
Na svakomu mjestu braćo.		

(Dok sliepci pjevaju, izlazi drugi narod, medj njimi vidit je pandura Ristu i Kellnera. Kad sliepci dovrše, Stutzer i Fräula.)

Stutzer. (ofrckivajuć se uz Fräulu) O drago mi je vrajlice, da vas najdoh, nisam se nadô rad zločestog vremena, da ćete u crkvu doći, i bojim se da se razhladili niste, radi onog dugačkog slova Onufrijina, mene već noge stojeća zabolješe.

Fräula. I mene malo, liepo je do duše slovo bilo, al bi moglo i kraće biti.

Stutzer. Ta nebi nikakvog trebalo. Ta Onufrija govorio je baš kanda mi lrižani, varošani ništa neznamo, ili kanda su u Irigu sami sliepci. To je on mogô u svom Prnjavoru reći.

Fräula. (Šuti, malo zatim) Ta doduše . . . znate . jerbo . . .

Stutzer. A što bi si s tim kaludjerovim slovom

Digitized by Google

glavu trli, već ako dopustite, da vas do kuće odpratim, to bi za me velika čast i sreća bila. (Odlaze sa pozorišta nedarivajuć.)

(Sliepci opet započimlju pjevati.)

Panto. Arso. Gavro.

Od Boga se radovali, Daruj rode krajcaricu, Sliepa čeda neimali,
Zdravljica se nanosili, Krajcara je malen darak, U rodu ga negledali,
Dobre sreće nahodili, A velika zadušbina. Ni ovako odpravljali,
Mladosti se mladovali, Daruj rode! U neznanu tudju zemlju,
Liepa žitka nanosili, Kô što mene moja majka.
Daruj rode! Neprolaz me otče dragi,
Neprolaz me majko sladka,
Već udieli pa namieni,
Svoje mrtve sve spomeni.
Daruj rode!

(Kad sliepci prestanu izlaze dvie irižke proste djevojke.)

Prva djevojka. A molim te drúgo, jesi l' vidila Kristu Lukićevu, kako se ukočila kanda je kolcem u ledjih poduprta.

Druga djevojka. Ta kako ju vidila nebi, nisam s nje oči skidala, a osobito s njene velike svilene marame.

Prva djevojka. Ta baš zato ti velim. Kô bajage misli, da nitko nezna od kud joj ta marama . . . (šapće drugoj nješto pa darivaju i odu. Tako protaze još njekoji medj sobom nerazumljivo za slušaoce govoreći, dočim sliepci pjevaju iza svakog darivanja.)

Panto. Arso. Gavro.

Vala mi ti desna ruko, Desnica ti cvietom cvala, Vala brate, vala rode,
Koja si me darivala. A dušica raj dostala. Čestit bio kud hodio,
Zdravljica se nanosio.

(Najposlednji izlazi katana Mitar, stojeć pri crkvènih vratih motri ćutajuće, malo promišljava, u džep se maši pak zatim.)

Katana. No Pantelija jesil' dosta novaca dobio?

Pantelija. (brlja po šeširu) Koliko Bog dao, i dobri risljani udielili, još nisam prebrojao.

Digitized by Google

Katana. No evo ja poslednji izlazim iz crkve, pak ću pošteno da te darivam (Baci mu talir u šešir.)

Pantelija. (počimlje pjevati) hvala, hvala desna ruko.

Katana. No, no, dosta, dosta Panto, hajde kući nema nikog više u crkvi.

Gavro i Arso. A zar meni ništa?!

Katana. Vam drugi put, dok budem imao u sitno.

Arso. Da, da! tako mnogi govore, dok pete neizvuku, a poslie nikom ništa, ni o šoš . . .

Panto. Ajdemo Arso i Gavro! (trpaju novce u džep pak polaze.)

Arso. (dolazeć) Eto ti Panto tvoj pošteni i hvaljeni katana! (odu.)

Prizor IV.

Katana sam.

No sad sam darivao Panteliju, kao što ga još nitko nije od kako je sliepcem. A tomu je svemu uzrok slovo kaludjerovo. Ta baš me je ganuo do srdačnih živacah. Ta krasno je govorio o sirotinji, a još ljepše o milosrdnih djelih njim učinjenih, navodeć češće one Kristove rieči: „Tko u čemugod siromaku pomogne, stostruko će mu se ono vratiti.“ Pak sam se smislio na Boga i na dušu, smislio na moga pokojnoga brata, na moj odpust, da mi za rukom izpane, a mislio sam takodjer i na svoju sirotinju, al takodjer i na stostruki dobitak, pak imajuć u džepu talir i dukat, odredih već u crkvi dati Panteliji talir, koji ako se ma stostruko povrati po kaludjerovih riečih, evo mene bogata čovjeka zajedno s mojom Milkom. Pak zato u to ime, kad još dukat imam, idem samo u kasarnu ručat, a zatim ću odmah poslie podne da se u bircuzu proveselim

Digitized by Google

i Milki mojoj kolača medenih da kupim, pak što Bog da. E puste sreće, ako se rieči kaludjerove obistine, ta živiti ću s mojom Milkom kô grof. (odlazi veseo.)

Prizor V.

(Pozorište se mienja u krčmu, pri jednom stolu sjede kaťanski stražmeštar i brico Jefto Purić pušeći sebi vis-a-vis, a drugi stol prazan) (Na strani poprieko sjede dva seljaka Irižana. Na oba stola flaše i čaše s vinom.)

Brico. O predobro se siećam toga svega, što mi pripoviedate, Herr Voktmajstor, ja sam onda baš bricom, balbirom ili bolje da reknem felćerom postao; to je njekako bilo oko ili poslie Irižke kuge. Al samo pittine dalje erzählen.

Stražmeštar. Napoleon kod Leipcigban olles Husar und Bakancoš geschlogen! ebbatik! što je moglo elmet bežiš onderes minden Wunden: Kop, Bruzt, ruko éš labok Wunden, minden olles irté?

Brico. Razumijem, razumijem, gospodine Voktmajstor, al valjda ipak nisu svi ranjeni, Wunden — umrli — gesterben — da gdje su vam felćeri bili?

Stražmeštar. (napije se malo.) O felćer ur! Ima' ima feldćer šok! Feldćer Wunden sečiš Hand, sečiš labok, — und Bruzt Wunden, Kop Wunden? Kein Hilfe, musaj storben — megholt.

Brico (pijuć bolje potegne) O ta to su bili felćeri nix weiss! da sam ja u Leipcigu bio, nebi ih ni polak gesterben. Ja bi njihove Wunden obmatô s kaposta listom, slaninom, il mašću namazanim, ja bi im krv puštô Aderlass, metô pijavice, Bluzigel, ja bi ih kristirô irted? (pokazuje prstom u drugu ruku) Ja bi im pripisô Holler i Kamillen-Thee, garagizmu irted Gurgelwosser? Pak bi bilo jovan gut schön, fein pa liepo. Koliko se

*

Digitized by Google

puta naši Irižani u bircusu potaku, izbodu s noževi i razbiju si glave, pak za mojom systemom, lakom rukom i mojim kurom još ni jedan umro nije, osim ako neradi kô što ja verschreibz pripišem, ili ako baš na mjestu mrtav mekholt ostane. Verstez Herr Voktmajstor? (Brico se opet napije.)

(Seljaci iz prieka drmaju s glavom kao čudeć se učenosti bricinoj.)

Stražmeštar. Irtem, irtem feldćer ur verstez.

(Dolazi Mito Katana. Kad spazi stražmeštra, nakloni mu se soldački i sjedne kraj treće prazne trpeze.)

Prizor VI.

Mito (viče) Kellner! Vina daj al najboljeg! (Kellner dotrči).

Kellner. Odmah, ohmah!

Mito. Imaš li što za jesti? al čestita!

Kellner. Ima: masnog paprikaša...

Mito. (otresno) E — ja sam već ručô, nego imaš li što hladna?

Kellner. (udvorno) Mogu služiti s hladnom pečenkom, teletinom s lemunom ili s guskom sa specksalatom, ili liepim Grojer sirom, ili masnom gužvarom?

Mito. Ha, ha, toga, toga! Donesi mi teletinę i gužvare. (Kellner ode i brzo sve donese iskano, dočim stražmestar i brico oči bulje pak zatim piju. Tako isto i seljaci. Mito jede tečno i pijucka.)

Brico. Al da nastavimo Herr Voktmajstor divan, valjda u Leipcigu nije bilo kupusa šok?

Stražmeštar. O feldćer urom šok viel kaposta.

Brico. (oštro) Dakle nisu valjali felćeri nem jo! Ta od ranah znadu Wunden kakvi mu drago i naše babe liečiti. To je najlakše. Ali liečiti Histeroguzu irted Lungensucht? taborkuluzu verstez Wassersuckt? Ginorkiju

Digitized by Google

ratrûštinu verstez Hitzigfieber? Fitis ili bolje Ftisis irted podragru haec labur, hic gocus;

(Seljaci iz pricka čude se, drmajuć glavom, a stražmeštar smješeći se potvrdjuje).

Brico. Vi se smijete Herr Voktmajstor, što ja valjda i latinski znadem; samo da me nisu iz Karlovačke gymnazije iz treće škole iztjerali, jer sam bio irted Lustiger Bruder, pak da sam ja dokturiju svršio, bogme bi više znao, nego naš kralissimus doktor Maxim iz Rume k nam doselivši. Oho! Odkad je to bilo što sam ja latinski učio, pak još nisam sve zaboravio. Domine quare, si vales, ego dieque labor cic, što će reći racki: bolje znati išta, nego ništa. Pak tako sam se ja na knjigu dao i doktorstvo i fermaciju sam sobom učio, pa što znadem iz njih, to samo ovoj svojoj glavici zahvaliti imadem. (Lupa se rukom po čelu. Seljaci se čude.)

Stražmeštar. (lupajuć u čašu.) Sép! schön Herr feldćer! Kellner káve!

Brico. Ta nemojte Herr Voktmajstor, ajdemo gjere ide k meni kavu piti.

Kellner. (dotrči) Gleich, gleich Herr Wachtmeister (ode po kavu).

Stražmeštar. Lassen sie Herr feldćer! Huszar vagyok und kann ik 10-mal Kave trinken.

Brico. E pa gut is, kod moje kuće ćemo opet trinken.

Mito. (viče) Kellner kave dajte (Stražmeštar i brico čude se.)

Brico. (za sebe veli) Taj kanda se s nama sprda.

Kellner. (donosi kavu) Zapoviedate! (okrenuvši se i pogledajuć stražmeštra i bricu čudeći se toj galanteriji.)

Mito. (popivši kavu) Kellner račun daj!

Kellner. (s tablicom i kredom) Jedna porcija teletine s lemunom 57 krajcarah, jedna porcija masne gužvare

Digitized by Google

42 kr. jedna butela karlovačkoga ďiljera Elfera 37 kr. jedna šola kafe 10 kr.- 7 i 2 jesu 15, i 7 jesu 25, ostaje 5—2 i 1 jesu 3 i 3 su 8 i 4 jesu 16 i 5 jesu 26 čini 2 for. 68 kr. imamo li još štagod?

Mita. Ništa više.

Kellner. (uleti mu u rieč) i 20 čini skupa 3 for. 98 kr.

Brico. (srčuć kavu za sebe) Oho! to je baš bečki račun.

(Mito se maša u desni džep, nenašav ništa maša se u drugi, te tako redom, drma glavom. Kellner smetnju njegovu spaziv okrene se. Na to poviče popivši kavu stražmeštar.)

Stražmeštar. Kellner zahlen!

Kellner. Ganzes Mittagmahl: Suppe, Rindfleisch, Zuspeis, Braten mit Salat 1 fl. 36 kr. zwei Buteilen Wein 20 kr. zwei Schalen Kaffee 20 kr. macht 2 fl. 93 kr. — Haben Sie noch etwas Herr Wachtmeister?

Stražmeštar. Nix mehr!

Kellner. Und 30 ist 3 fl. 42 kr.

Brico. A ja neću platit ništa, il bolje da kažem, ja ću drugi put platiti. Piši samo pod rakiju, što sam danas potrosio, pak kad bude bilo 5 for. šaina, onda reci svom gazdi, nek si da 10 pijavica metnuti na debeli svoj trbuh, pak ćemo biti quitt.

(Stražmeštar plati pak ode s bricom izpod ruke.)

Jedan Irižanin. Ej Kellner šta smo dužni?

Kellner. Dvie holbe vina 14 kr.

(Irižanin plati, pak ode sa svojim drugom van.)

(Medjutim je Mito ustao, pa traži po desnom džepu, al mjesto dukata izvadi komadić Bartviksa, nenašav dukata, najednoč se lupi rukom po čelu. Kao sjetiv se nječeg, pak poluglasno mumlja:)

Mito. Prokleti Bartviks!

Digitized by Google

Prizor VII.

(Dok Kellner na trpezi sprema, hoće Mito da ide.)

Kellner. (okrene se) More katano plati što si dužan, ti htjede čini mi se pobjeći!

Mito. (zbunjen) Sto uteći, zar ti misliš, da sam ja takovi? Ja sam pošô na polje.

Kellner. E šta? Imao sam ja već dosta takovih mušterija, koji dobro jedu i piju pak onda odu napolje, pa i neplate.

Mito. No, no! al ja takvi nisam (malo mirnije) Čuješ! valjda ja imam u tebe kredita?

Kellner. E šta! Sit sam ja takovog katanskog kredita, gdje moja kesa bljuvati mora, takvi kredit je kod mene crkô; već ti plati, pa onda idi!

Mito. Pa dobro, nederi se ja ću ti platiti. (Pipa po džepovih) Gle ti čuda, ja sam moju kesu u drugoj ćurdiji zaboravio.

Kellner Vjerujem, da si kesu zaboravio, al je prazna he, he, he!

Mito. (sasma mirno) Ta vjeruj mi, budi čovjek, uztrpi se, pa pusti me samo u kasarnu, pak ću ti odmah novce donesti.

Kellner. (opet biesno) E da, da ti odeš nebi te nigda više oči moje ugledale. Nego plati.

(Mito opet hoće da podje.)

Kellner. Ni smjesta! Jer ću odmah gospodara vikati. Pak znaš onda, što te onda u kasarni čeka. 50 batina tako mi krsta.

Mito. (umiljno i žalno) Dakle baš tako?

Kellner. Tako da, ili plati il zalogu daj.

Mito. (misli pak onda) E kad si takovi nečovjek, evo ti u zalog moja sablja, (odpasuje sablju, daje ju Kellneru) al molim te kao Boga sakri ju, da ju nitko nevidi, jer bi

Digitized by Google

još za to mogao kroz šibe letiti. A ja ću ti novce mahom donieti, makar od kog komorata uzajmiti morô.

Kellner. E dobro, zadovoljan sam, sakrit ću ju, nemaš brige. Al ti samo što prije donesi novce. (Kellner odnese sablju u drugu sobu.)

Prizor VIII.

Mito sam.

Ej jadni Mito, što si dočekao, da moraš sablju u zalogu ostaviti! Ta vrag odneo i Bartvixl, kad sam prvi put s njim brkove mazati počeo, gledj ti čuda, od njega se omastio dukat i talir, pak se sliepili, te je oboje i neznajući dadoh sliepcu Panteliji. Ta gdje su mi oči, gdje su mi prsti bili! Ta kamo moje sreće, da nisam ni u crkvu došô, nebi slovo čuo, pa nebi ni sliepce darivô. Eto ti kaludjerovo slovo; kako se obistinilo. Gdje je sad stó dukatah, stó talirah za jedan? Ej moja Milko, da znaš, kako mi je sad na srdcu! — I baš se u bircuzu morô sgoditi moj štražmeštar; što ako me gdjegod vidi na sokaku, da sam bez sablje? Ta idem sad odmah onomu vražjemu nosatomu sliepcu Panteliji, taj mi mora odmah dati moj dukat natrag, inače zlo po me. Nit će biti što od odpusta, niti od ženitbe. Al gdje ću ja sad sliepca naći? Bog zna u čijoj kući on sad pjeva. Ele nije hasna, moram ga odmah tražiti (Mito polazi. Kellner dolazi) S Bogom Kellner, čuvaj mi sablju, kô oči u glavi.

Kellner. Nemaš brige, samo novce donesi.

(Ode Mito, Kellner nosi sa trpeze flaše. Zastor padne.)

Digitized by Google

ČIN III.

(Predstavlja se sokak irižki. Katana Mito dolazi sasvim zbunjen i nemiran.)

Prizor I.

Mito. (sam) Gledj ti samo vražjega posla! Hodam od kuće do kuće kano sliepac, prisluškujem, nebil' gdjegod Panteliju pjevati čuo, pa ga nigdje neima, kan da ga je mutna voda odniela. — Bog zna, na kojem je kraju Iriga. Već se sam sebe stidim. Evo sunce već sjelo, suton se hvata, a skoro ću morati u kasarnu. A brez sablje nesmem, pošto je glave na meni. Hu! što ću? i kako ću? Ta pravo je baba vračara rekla, da vidi oko mene njekakove sliepce. Valjda je htjela kazati, da ću s njimi posla imati. Evo pogodi baba vračara. Al je lagala, da ću talire brojiti. Vrag ju odneo, lažljivicu, evo pokraj svog talira jednog izgubi i dukat, te u takovu goropadnu smutnju padoh. (misli) Al nije mi hasne tu stojati pak razbirati, nego put pod noge pak opet sliepca Pantelije kući, možebit se je već vratio sa svog sliepačkog prosjačenja. Hajde Mito žurno! (ode.)

Prizor II.

(Soba sliepca Pantelije. Pantelija sjedi, i u šeširu prebraja novce pak ih u jednu krpicu iz šešira vadeć meće.)

Pantelija. Ah Bog da prosti današnjeg hrama crkvenoga! Ta tu ima novčine baš. Gle, gle više dvo-

Digitized by Google

grošaka neg krajcara — a i po gdjekoja cvancika, a što je to? To nije dvogroška? Ta gle to je baš talir, o sretni Pantelija (smije se), a ti ćeš moj liepi taliru tamo k drugim u družtvo, — — — al si mi nješto mastan, il su moji prsti mastni od pečenke — (miriši prste) a to nije miris od pečenke, to miriši drugčije — baš onako kao brice našeg Jefte ruke, kad me je jednoč brijo — to mi je valjda on dao talir — — — (metne talir na stranu' brlja opet po šeširu.) A gle, što je to? To nije krajcara, ta to je dukat, jest, jest pravi dukat, pa gle i on mastan (miriši dukat) isto tako miriši, kao i talir. — O presretni Panto! (digne u jednoj ruci talir, a u drugoj dukat.) Takova što nisi od vajkada dobio. — — Pa da nisu sretni ljudi sliepci!... Ta sliepi nisu posve sliepi. Ta vala ti Bože, što si mi oči uzeo, ta kad bi ja, da sam okat, pa da kroz duvar vidim, sebi dukat zaslužiti mogô? A ovako sliep, povuci gudilom bezposlen cigu tamo, migu amo po strunah, pak dobi dukat, — ta nigda si očinja vida neželim, osim ovakoga (metne na jedno oko talir, a na drugo dukat.) A i što će mi oči? Da valjda gledam ludorije ovoga svieta, kad su sve takove nezgrapne, da ih rukom opipati mogu, he, he, he. — E dakle moj dragi taliru i dukate, kad jednako mirišite, hajdte zajedno u družtvo tamo onim izpod kreveta. (Uzimlje dukat i talir, zabravi vrata, pak ide krevetu, podvuče se pod isti, diže daščicu jednu, vadi saćuricu*) pak popipa po njoj i probrlja, te metne u istu dukat i talir.). Tako! tu liepo spavajte, dragi moji taliri i dukati, pak se množite! Dao Bog, pa opet doskora takove drugove dobili kô danas. (Postavlja saćuricu u rupu, pokriva ju daskom.) Opet sjedne na svoje predjašnje mjesto, pak broji dalje

*) Saćuricom u Sriemu nazivaju to, što u Slavoniji krušnom korpicom u koju se razmiešen hljeb prije peciva postavlja

Digitized by Google

novce.) Dobio sam dakle pet vorinti danas osim dukata i talira. Liepo! E sad da si odpjevam jednu od mojih, kad je tako dobro šićar izpao. (Novce sveže u krpicu, metne u torbu, pak vadi gusle, te počimlje pjevati:)

Panto pjeva.

U našemu liepo ti je Sremu,
Ta milina živit je u njemu!
Kud pogledaš s jednog drugom kraju,
Nije ljepše ni u istom raju!
Liepa Fruška, krasni vinogradi,
Plodno polje i šljivici mladi,
Sladke vino ko od Malvasije,
Što veseli i srdašce grije.
Žito čisto i pšenična hrana,
Kô golubi da je prebirana.
Liepa sela, krasne varošice,
Čili momci, krasne djevojčice.
U našemu liepo ti je Sremu,
Ah milina živit je u njemu!
Al još u njem tri slave imade,
A za koje svaki Sremac znade.
U Karlovcih kalderma je krasna,
Za pješaka i vozce opasna,
Potiplje se pješak do stó puti?
Nos razbija, psuje pak se ljuti.
Vozcu šine pucaju s kolesa,
A drób mu se sva u njem protresa.
Štucavica spopadne ga ljuta,
I grčevi od tog vražjeg puta.
Karlovčani na glasu trgovci,
Bogati su i s vinom i s novci.
Dobro vino s mnogom vodom kvare,

Digitized by Google

Samo više, bolje da pazare.
Pa i kako vodu u vino liju,
Isto tako sam bućuriš piju.
Kako radu, onako imadu,
Dost korova svud po vinogradu.
Karlovkinje rumene kô ruže,
Vino piju, na ljude se tuže,
Da jim vino nevalja nikako,
Vodeno je, i slabo i lako. —
Druga Slava na glasu je Ruma,
Proslavljena rad svog liepog druma.
Kad je suho, onda je u slavi,
Prašina te hoće da zadavi;
A kad kiša do koljena blato,
A Rumljani ništ nemare zato.
Veliki su oni mudrijaši,
Učitelj se svaki od njih plaši.
Jer čim Rumljan jedan čelo svora,
Već učitelj biedan selit mora,
A Rumkinje golubice čedne,
Danju riedko vidit možeš jedne.
Al u večer i po noćnom mraku,
Kô čikovi vrve po sokaku.
Treća Slava naš je Irig slavni
Slavan kužnih od vremena davni?!
Slavan rad svog pravednoga suda,
S kog postade mnoga glava luda.
Mnogi prav zdrav ostade bez kape,
Još ga Solga u egede sape,
Mnogog prava na derešu kazni,
Mnogom pravom svu kesu izprazni.
Irižani silom Varošani,
Svi trgovci skapaše za novci?

Digitized by Google

U Karlovcih kesege kupuju,
U Irigu skupo njim trguju.
U Karlovcih gužva za krajcaru,
Tri kesege ovdje na kantaru.
Irižkinje liepe, molovane,
Pomamile s' ljubeći katane.
Te tri Slave u našem su Sremu,
Poslovica odtud je u njemu:
„Bog te čuvô suda Irižkoga,
I Rumskoga blata debeloga.
I kaldrme Karlovačke ravne,
U pô dana, kô sred noći tavne!“

Prizor III.

(Katana dolazi na sljepčeva vrata, našav ih zabravljena lupa i viče.)

Mito. Striče Pantelija otvori!

Panto. A tko si ti?

Mito. Zar me i opet nepoznaš? Mito katana.

Panto. Aha, aha, po nješto te poznam. Pak što ćeš?

Mito. Imam nješto, da te molim.

Panto. (otvara vrata) A koje dobro Mito?

Mito. Nuždа me tjera k tebi, velika nuždа. Ja sam te već jedan put danas tražio, al nisi bio kod kuće. Tražio sam te na pijaci, gdje no si mi bio obrekô, da ćeš mi novu pjesmu pjevati, pak te i tamo nenajdoh, razpitivô sam za tebe, gdje si, i nitko mi kazati neznade. —

Panto. (uleti mu u rieč:) E gdje sam ja sve bio u mnogo kućah, nije čudo što me nisi mogô naći, bio sam ti i kod našega učenoga brice Jefte ponajdulje, tamo je i katanski stražmeštar bio. Jefto me je liepo darivô. —

Mito. (neuztrpljivo) Čuj, čuj, dalje. Al da znaš zašto sam te tražio: Bio sam u bircuzu, jeo i pio, pak nisam imô da platim, a baš ni pare. Morao sam ostaviti moju

Digitized by Google

sablju u zalogu, pak sad me ljuta kaštiga čeka, ako bez sablje sjutra izrukujem.

Panto. (uleti mu u rieč) A kako bi ja jeo i pio, kad nemam s čim da platim? More Mito, posô ti nevalja, ta zato si već kaštigu zaslužio.

Mito. Čuj, čuj. Imao sam ja prije toga talir u džepu, pak kako sam na liturgijino slovo o milosrdnih djelih prama sirotinji čuo, koja se stó struko naplaćuju, odlučim taj talir siromaku pokloniti, pak izišav iz crkve ugledam medj drugimi sliepci i tebe, pak mislim: baš ću s otim talirom tebe, kao svog znanca darivati, i tako i učinim.

Panto. (se žacne malo, pak odmah u rieč uleti mu:) No, no, pa ako si me darivô, vala ti, i ja ću tebi zato štogod dobra učiniti... za sreću tvoju Bogu molit se...

Mito. Ne čekaj! još nisam gotov; dao sam ti daklem talir, koji neka ti je blagoslovljen, ali dao sam ti takodjer s talirom od bartviksa sliepljen dukat nehotomce, koga ja od tebe sad natrag tražim, jer —

Panto. (uleti mu u rieč) Što? kakvi dukat? nisam ja od tebe nikakov dukat primio. To nije istina!

Mito. Šta? nije istina?! evo ti svjedočanstva, evo ti bartviksa od kog se je dukat za talir zaliepio; evo ti na! miriši (tura mu pod nos.)

Panto. (trza glavom) Pih! kako smrdi! kao strvina, kô mrča! Idi ti mahni me se, neznam ja za nikakav dukat. Ti lažeš nesrećo katanska. Seli iz moje kuće, kad ti mene lopovom praviš. Šibaj na polje odmah, jer ako poviknem moje komšije, moga Arsu i Gavru, sad ćeš ti znati za sljepački sud (lupa batinom).

Mito. Dakle baš tako Panto!

Panto. (vičuć) Tako da, seli, šibaj napolje, ili... (diže batinu, pak počne oko sebe mahati.)

Digitized by Google

Mito. (ljutit) E kad je tako, a ja idem (Podje do vratah lupi s njimi kô da je izišô, pak ostane u sobi. Izvadi dvie maramе i obmata mamuze.)

Panto. (prisluškuje da li je otišo.) Jest otišô je! gledj ti majstora, on bi dukata, dà dobit ćeš — evo odmah ću ti izvaditi iz saćurice; da sam se najeo ludih gljivah — dobro je tvoj dukat i talir tamo pod krevetom u onoj saćurici s drugimi sahranjen. Nek oni tamo spavaju, treba to Panto, za svoju siedu bradu, a ne za takove goloigre katanske. Gledj ti bekrije! jedi i pij na sljepačku kontu! A baš si se namjerio na pravoga. Što Panto jedanput dobije u svoje šake, to više nevidi biela svieta kô ni njegove oči (Kad Panto spomenu u svom monologu, da je saćurica s novci pod krevetom, katana polako dodje krevetu sagne se i našav saćuricu, podje da van pobjegne, no zapne za klupčicu: koja se sruši, pak onda nezatvoriv za sobom vrata pobjegne napolje. Kad klupčica pavša lupi, Panto se trgne pak onda rekne.)

Panto. A šta je to? (Ode krevetu, traži saćuricu a kad ju nenajde onda u sav glas:)

Panto. Ajao! Ajao! moji taliri! Ajao! moji kukati! Ajao! Ajao! Ajao! (Medjutim se čuje napolju fićukanje i glas:) Danas je hram crkve, Panto se opet opijo, pa se dere kô biesan! Ha! ha! ha! (Od tog zviždukanja uplaši se katana, pa bjež natrag u sobu nezna frižko kud će, već u petakinju, pa se ponjavom odozgor pokrije, dočim Panto sve jednako jauče.)

(Za malom stankom, dočim jednako Panto viče Ajao! dodje Arso, nezatvarajuć za sobom vrata.)

Prizor VI.

Arso, Ta šta ti je Panto, šta si se uzvikô, kô da ti kuća nad glavom gori. (Mito kad poznade, da je Arso tu) polako izlazi van iz bureta.)

Panto. Ajao! ajao mene nesretnika. Ajao odnese katana saćuricu s novci, ajao moje 40 godišnje sljepa-

Digitized by Google

renje; ajao! gorka muko moja, ajao moji taliri i dukati (lomi rukama tamo amo po sobi hodeć.)

Arso. Ta pa gdje ti je bila saćurica, da je katana do nje doći mogô.

Panto. Ajao pod krevetom. Ajao pod krevetom.

Arso. Ej ludo sieda! A tko te nauči pod krevetom novce držati? Ostario si a mozga neimas, ama baš ni za tantuz. A gle gdje ja novce držim, vidiš uviek su mi na mojoj glavi, u ovoj masnoj šubari ušiveni, na primi ju samo, kako je težka.

(Katana se polako prišunja, pa primi od Arse šubaru pa onda bjež napolje.)

Arso. Jeli kakva je težka? Tako da si i ti pametan bio, a ne pod krevetom u saćurici novce držati; ej magarče matori!

Panto. Ajao mene luda! ajao muko moja od 40 godinah! ajao ubi se Panto!

Arso. Da! sad jauči ako hoćes do sjutra, ja ti nepomogoh, nego daj ti meni moju šubaru, pak da idem.

Panto. Ajao taliri, ajao dukati moji! Ajao!

Arso. More Panto, ču li ti mene, što ti rekoh, daj moju šubaru natrag!

Panto. Ajao muko moja! ajao saćurica puna dukata i talira!

Arso. Ta idi Panto nebudali već daj šubaru moju! (hvata ga za ruku.)

Panto. Ta idi s milim Bogom! kakvu šubaru ti od mene tražiš? Idi okani me se nejmam ja tvoje šubare.

Arso. Jesi li čuo Panto? nečini sijaseta, već daj tu šubaru, što si iz mojih rukuh primio!

Panto. Ta nebudali Arso brate, nisam ja tvoju šubaru uzeo.

Digitized by Google

Arso. (ljutit skoči, počemši ga pipati) Ta vjeru ti tvoju, šubaru ovamo, il će bit čuda i pokora od nas.

Panto. Ta Arso ti se baš nešališ?

Arso. Kakva šala (spopadne Pantu za prsa, a ovaj Arsu oko pasa, pa se tako hrvaju.)

Arso. Šubaru daj!

Panto. Kakvu šubaru?

Arso. Zar nećeš dati šubare? Ai?

Panto. Neimam ja tvoje šubare.

(Na posljedku hrvajuć se tako, obale se obojica na zemlju. Zastor srednji padne.)

Panto. (Kad padne) Ajao razbi mi glavu.

Prizor V.

(Soba Irižanina Miloša Ćurića, kô u prvom činu.)

Milka. (dohodi snuždena) Ta šta to mora biti, da mi Mite tako dugo nejma? Evo se već pomrčina hvata, a njega još nejma. To nije čist posô. Ta sve da je gdjegod u zabavi, dosad bi već po obećanju svom kod mene morô biti, i medenih kolača mi donieti. Ali zabava nije uzrok, jer ja znam, da sam mu najmilija zabava. Zato se bojim, da tu kakovih drugih, crnjih i gorih zaprieka nejma. Ah neizvjestnosti težka, kako mi ljuto srdce moriš! Ah ljubavi moja sladka, da mi nećeš na gorko izpasti! (Muči malo promišljavajuć) A zbilja! vračara je o Miti rekla, da će u veliku nuždu pasti. Šta, ako je zbilja pogodila, kako Mite tako dugo k meni nejma! — Ah Mito sunce moje ogrijano, ako si zbilja u nuždu kakvu pao. Bog ti u pomoći bio.

(Nasloni glavu na ruku, sjetna.)

Prizor VI.

(Mito stupi naglo u sobu noseć saćuricu i šubaru. Milka se trgne.)

Milka. Ta gle Mite! Ta gdje si Mito dobro moje za tako dugo?

Mito. Šuti! neviči, nego sakrij ovu saćuricu i šu-

Digitized by Google

baru, da ih tvoj brat Miloš nevidi, a o meni ništa ne-govori.

Milka. (Upropastiv se) A odkud tebi to?!

Mito. (dajuć joj saćuricu i šubaru) Ta nepitaj molim te, nego samo sakrij na dobru mjestu; nejmam ti kad sada sve pripoviedati, moram se još na jedno mjesto žuriti. Sjutra ćeš sve potanko čuti. (Milka prima, Mito polazi.)

Milka. (zadržavajuć ga) Ta neidi tako brzo, ta neznaš, kako sam te željno izgledala!

Mito. (Otimajuć joj se) Ta mahni me se, molim te, nejmam kad s tobom dalje divaniti, evo već osmi sat se približuje, moram još u kasarnu dospjeti, inače znaš što me čeka. S Bogom, Milko! (grli ju) Sakri dobro to, što ti dadoh! Laku noć Milko, sjutra ćemo se vidjeti (polazi, Milka ga prati, opet se okrene) Al zbilja poruči babi vračari, nek sjutra vašoj kući dodje, imam s njom govoriti. S Bogom!

Milka. Šta vračaru? Nejmaj brige! S Bogom! Bog mi te čuvô.

Prizor VII.

(Milka se vraća, pogleda saćuricu i vadi iz nje šubaru, kad vidi novce, uplaši se.)

Milka. (sama) O Bože! puna saćurica talira, pa gle ima i dukata medj njimi. (Meće šubaru u saćuricu) A kako je težka ta šubara i u njoj su sjegurno novci (pipa šubaru) jest, jest! i tu su novci ušiveni. Pa odkud to Miti? Jao naopako, da nije ukrô?! Jao ako je — težko si ga Mito tebi! A takova šta mora sjegurno biti, dok mi on reče, da dobro sakrijem, i dok mi tajnu odkriti nije htjeo. Jao, jao tako i ja mogu zla dopasti, jao kako će mi se gorko svršiti ljubav moja! A kud ću to sakriti, da Miloš nenadje? (razmišlja malo) Aha, znam kud ću, u

Digitized by Google

sanduk medj moje košulje, tu sjegurno Miloš vrndati neće. (Meće u sanduk saćuricu i šubaru, zaključa, pak turi ključ u njedra.) O Bože moj, što mi je, kako sva štrepim? Kako me je strah?! Pa gdje je Miloš tako dugo. Joj samo da na meni ništa neopazi! Uh! ta sjesti moram, od muke stajati nemogu!

Prizor VIII.

Miloš. (dolazi veseo) Dobar večer sestro!

Milka. Ta gdje si već tako dugo Miloše! mene samu već strah popô.

Miloš. Ha! ha! ha! to valjda danas prvi put. Koliko si puta sama i noćivala, kad sam se ja kudgod odvezô, pa te nije strah bilo.

Milka. Istina brate! al evo kažem ti, danas me je strah baš.

Miloš. A zar nije tu bio Mito?

Milka. (zbunjena) E ta — ta nije.

Miloš. A sad znam, zašto te je strah, ha! ha! ha! — Nego znaš šta, pozdravila te moja Mileva i tetka Jeca, ona se srdi, što nisi danas k njoj došla.

Milka. E kako bi došla, kad sam Mitu čekala, da mi doneše medenih kolača, a on . . . —

Miloš. Nije došô, niti doneo.

Milka. Ta — da!

Miloš. Ništa zato; evo ti tetka Jeca poslala kolača, evo na (daje joj), pak ti rekla tetka Jeca, ako nedodješ sad odmah samnom k njoj, da će se na viek na te srditi. Tamo je i Mileva i ona ti isto poručuje. Tamo ima njih još njekoliko, liepo družtvance, pak veli tetka Jeca, da i mi dodjemo, da si malo večer pokratimo. Danas je i tako hram crkveni, pak je kazala tetka Jeca, da će ti o novoj našoj vračari još koješta pripoviedati.

*

Digitized by Google

Milka. (uleti mu u rieč) O vračari! A zbilja, kad ju spominješ, i ja bi te nješto molila: Znaš šta? da sjutra odeš u jutro k njoj, pa da joj kažeš, da dodje k nam, i ja bi si na novo vračati dala, mene je stid k njoj ići, a možebit će i Mito sjutra k nam doći, pa će si i on vračati dati. Hoćeš dragi brate? Molim te, učini mi tu ljubav (grli ga i miluje) pak ćemo odmah ići k tetki Jeci.

Miloš. E pa dobro! Hoću odmah sjutra! Al ako vračara neuzhtje?!

Milka. Reci samo, da ću joj ja dobro platit i počastit ju.

Miloš. E dobro! hajdemo samo tetki Jeci; a vračara sjutra doći mora, ako neuzhtje, ja ću ju za uši dovući. Ha! ha! ha!

Milka. Hajdemo dragi brate! zabravi vrata. (odu)

(Zastor padne.)

Digitized by Google

ČIN IV.

(Predstavlja kancelariju sudčije irižke.)

Prizor I.

Risto. (mete pisarnu i govori sam) Žuri! žuri Risto! dok nije došao taj goropadni solga, jer ćeš inače drugačije zapamtiti jučerašnji hram crkveni, nego što ti ga je Aćima Miculje šiler u glavu utjerô! Žuri, žuri Risto! — A da opore pijanke, i da goropadne šilerenštine! Buči mi glava, kao da su se svega svieta dobošari skupili, pa da u njojzi dobuju. — Ali šta ćeš Risto, kad je mukte sladko! No, no, baš i nije posve mukte bilo, — znade Aćim Miculja, zašto je on svoga Ristu jučer počastio! Ta džidžumu! ako je moj solga góspodar od toliko sela, no to valjda nisam ni ja baš najposlednji u Irigu mačji kašalj. Ako hoće koji momu solgi, taj se meni najprije mora javiti, jer sam ja prvi kod vrata, a koji nebi rada s njim biti, osobito, ako je šta skrivio, no taj samo mene može imati za prijatelja, da ja štogod pred solgom slažem, da nije kod kuće, ili da je otišô na vašar, il na pošpon, ili u šumu, ili na kiriju, ili kako ja to već najbolje znam. Žuri! žuri! (opet mete) Risto, eto goropadnog solge — žuri, žuri, evo onog goropadnog anatemnjaka! — Ha sad sam gotov, sada još malo astal da obrišem. (Briše zatim vrnda pisma) Ao ko-

Digitized by Google

liko se nagomilalo! raduj se Risto, dokle ote sjutra sve pokupiš, što su tude popisani, gore ćeš sustati nego biesan pas. — Žuri (brišuć iz pod zvona) Ah prokleto zvonce! koliko sam puta zbog tebe ćušaka dobio! ali da moj solga barem jako zvoni, kao ja ovako (zvoni), nu ako sam ja malo gluh, no to baš nisam posve kao top, (zvoni) da on zvoni tako! (U isti mah stupi solga i ćuši ga pošteno.)

Prizor II.

Solga. I tako! — A što ti zvoniš, ti valjda mene u kancelariju zoveš?

Risto. Molim njihova milost gospodin solga! ja sam došao, da malo kancelariju pometem i oprašim, da kada vi dodjete bude čista, pak sam samo probô zvonca glas!

Solga. Zar se u to doba kancelarija čisti i praši, valjda si opet jučer pijančovô? Pijanduro svjetska! Učit ću ja tebe ćuškami poznavati glas zvonca, pak ćeš ti bolje čuti! Seli odmah na polje.

Risto. (iduć rekne) Eto ti goropadnog solge!

Prizor III.

Solga. (sam, baci kapu s glave na stol, taruć se po čelu, hoda po sobi) Ta džaba ti kurtala tog hrama crkvenoga! Ti moji Irižani već su mi dosadni svojom uljudnostju. (huče) Ovaj veli: Izvolite gospodin solga! a ja k njemu jedi, pij! Drugi veli: zapoviedajte gospodin solga! a ja opet k njemu jedi, pij! A tretji veli: Učinite nam tu veliku čest. A ja i k njemu, jedi pij! A što ćeš, moraš, da uzdržiš samo popularitet. Al s velikog popularitetа evo sva mi glava buči. A kako i nebi? Sad pij bielo vino, sad šiler, sad Karlovački Ausbruch, miešaj sve zajedno,

Digitized by Google

pak eto ti glavobolje! Al ništa zato, nije prvi put! Hajd na posô. (Opazi zapečatjeno pismo, otvori ga, pak lupi po njem) I to je opet glede tih lopova, što su kasu pokrali, t. j. na kojih je samo sumnja. Al kog ću vraga s njimi, kad svjedočanstva nejma, premda već godinu dana u Vukovaru u hladu sjede. A što me brige! nek sjede dok jim je drago, moj hlebac nejedu. A što dalje sjedili budu, tim će se možbit bolje medj sobom dogovoriti. Nek jim sedrija sudi, pak nek ih pušta k vragu. A i ja ako budem za nje dobru rieč koju u sedriji rekô, znam da neće ju na svog solgu Stevu zaboraviti (Baci pismo, sjeda za stol, te pregleda Acta.) Oho gledaj ti, što se tu već nagomilalo posla (prevrtje amo tamo akta.) Taj moj Jurassor baš revan čovjek u popisivanju parba, ali malo što ima „decisum“ — malo riešenoga. — E mlad čovjek, neoženjen, pak zapinje za svaku kecelju; — k tomu svakud ga zovu na čast, naravno — „inferioris conditionis plebs“ — jer što je masnijega to je za solginu bradu (gladi brk, smješeci se). Al neka ga neka, mlad je, nek se nauživa, nisam ni ja u' njegovih godinah bolji bio. Al hajde baš da vidimo, što je sve tu napisô (čita akta.)

Risto Momčilović potuko se s Glišom Tukanićem i razbio mu glavu, čega radi ovaj to jest Glišo Tukanić tuži ga to jest Ristu Momčilovića, ištuć, da mu ljekarski trošak na bricu Jeftu Purića plati.

(Sudac govori za se.) „Gledaj ti lopova, pijanaca, zar i takove trice da solga iztjeruje? — Ad Akta s njima. — Nek Glišo Risti razbije glavu pa gotov posô, a brico Jefto nek se naplati sam kako zna.“ (čita što slijedi)

Igumanu Grgetički, tuži Prnjavorca Anastasa Pašiša, da manastiru već tečajem tri godine desetak plašo nije, nego, što više, da je igumana desetak od njeg ištućeg obezčastio.

Digitized by Google

(govori za sebe) „A čekaj ti bekrijo, imam te davno već u rabošu, skupo ćeš desetak platiti. Pa sve da nisi dužan. Iguman mora imati pravo zarad gospodina Archimandrite, koji me tako često i pošteno časti. Čekaj, čekaj, osvanut će ti doboš pred kućom.“

Mojsilo Perković iz Neradina, tuži dužnika svog Alexu Duganića, da je rok izplate već iztekô, u koji bi mu 300 forinti platiti morô.

(za sebe govori) Aha! tomu ćemo na plenitbu, masne diurne nefale; a baš dobro! Nego ćemo još u istom mjestu plenitbu svršiti kod Gliše Pavlovića, da tako duplu diurnu dobijemo. Prvi dan ćemo kod jednog i drugog stvar na pole svršiti, pak onda „est titulus“ u Grgetek na ručak, a poslie podne ništa se neradi, pa onda sjutra opet kod istih plenitbu nastaviti i dovršiti, dakle — „diurnae in quadruplo.“ Tako treba dugove iztjertvati.“

Da vidimo dalje: (čita.)

Trgovac Jovan Joanović tuži komšiju svog trgovca Nićifora Nikolića, što mu je na gruntu njegovom sgradu podigô i ište komesiju. —

(govori za sebe.) „A dobit ćete ju obojica, samo ne odmah. Obadvojica su bakonje, vidit ćemo najprije, koji će bolju jakuku solgi donieti. To schaut wos heraus, što švaba veli. Ako Nića dobro nepodmaže, dadem mu srušiti sgradu, pa — gotov sud.“

A šta dalje piše taj moj Jurassor?

Sofiju djevojku kćer Stevana Pěšića... — (za sebe) gle! gle! liepe Soke, šta će ona tu? — tuži momak Stojan Vukelja, da je pokvarila prstenovanje, te da za njega poći neće, zato ište on duple natrag, što ju je darivô.

(za sebe.) Gle ti tog drlješe, izgleda bo majmun, pak on bi rad onakovu liepu djevojku, kô što je liepa Soka,

Digitized by Google

ili duple novce; a dobit ćeš dupli brus. — Seka i svaka liepa djevojka mora imati pravo. To je moje, prima regula Juris. (čita dalje.)

Žena Jelisaveta tuži svog muža Ćiru, što ju je izbio, da je sva modra ostala.

(za sebe.) Valjda je pijan bio, a pijanom suda nejma; ili mu je ona šta skrivila, pak je batinâ zaslužila. O poznam te Jelo, ti si šarena! Koliko sam te puta ja vidio u mraku s katanami divaniti, to nije čist posô. Pa bar da si liepa, al si baš mustra vorma, kô blato na plotu. Zato pravo je Ćiro učinio, nešaraj s katanami, neg kuću čuvaj! Nagrdo svjetska! (čita dalje.)

Sliepac Pantelija. (za sebe) Aha to je ona hulja od sliepca, što u svojih pjesmah grdi irižki sud. — tuži njekog katanu Mitu, da mu je saćuricu punu talira i dukata ukrô. A sliepac Arsenija tuži sliepca Panteliju, da mu je punu šubaru škuda oteo.

(za sebe.) Ta to su ti sliepci od kojih mi je jutros pripoviedô moj jurassor. — No, takvog dogadjaja nisam skoro imô, da sliepac sliepca tuži; obično oni sami sebi sude. A lako bi s njima, ali umiešan je tu i katana, koji i nespada pod moj sud, a sve da i spada, nebi rad gospodina Ritmajstora mog dobrog prijatelja uvriediti, — propter collisionem. — Zato sam i naredio danas, da sliepci preda me dodju, a jurassor nek officiozno samo, ište toga katane konduit-listu od njegovog Zugs-Vachtmajstera, pak ću ja već, ako što u stvari bude — absque offensione domini Rittmeister, tu stvar izravnati. (zvoni.)

(Sluga solgin ulazi.)

Digitized by Google

Prizor IV.

S u d a c. Jesi li ti odneo kakovo pismo Ritmajstoru?

S l u g a. Jesam njihova milost, odneo čižme k majstoru.

S u d a c. (ljutit prodere se) Jesil odneo pismo Ritmajstoru, i jesi li odgovor doneo, gluhi magarče?

S l u g a. Aha pismo! Jesam, jesam milostivi gospodine, al nisam nikakva odgovora doneo; gosp. Ritmajstor bili su izprva malo ljutiti, al su se poslie opet podobrili, i kazali mi, da Vas liepo pozdravim, oni će već pismo poslati po stražmeštru.

S u d a c. (za sebe) Naravno, da se je morô ljutiti, kad mu je momak tako osramoćen. (glasno) A jesu li ti sliepci već tu?

S l u g a. Jesu vaša milosti.

S u d a c. Nek dodju preda me. (Sluga se nakloni)

S l u g a. Na službi, omah vaša milosti. (ode)

Prizor V.

(Pantelija vezane krvave glave, i Arsenija dolaze u sobu, nakloniv se duboko.)

Panto i Arso } u jedan glas { Pomoz Bog gosgodine solga birov! (idu bliže solgi)

S u d a c. (prodere se) No, no tamo stojte, gdje ste, pak što imate jedan prot drugom, brzo govorite, nezadržavajte me, imam važnijih poslova, nego što su vaše sljeparije.

Panto i Arso } Njeki Mito katana ukrô mi punu saćuricu talira i dukata. (zajedno govore) Ovaj sliepac Pantelija ukrô mi punu šubaru škuda.

S u d a c. Šut! Vi valjda mislite, da ste na vašaru, pa da zajedno guslajuć derete se. Jedan najprije nek

Digitized by Google

govori! (Arso gura Pantu, onaj opet njega, govoreć:) „De govori“ „govori ti“

Sudac. (se na to prodere) No govori jedan il drugi, ili napolje.

Panto. Njeki Mito katana, ukrô mi punu saćuricu talira i dukata.

Sudac. A jel' to baš istina?

Panto. Jest, jest, istina milostivi solga; on sinoć došô o sutonu k meni, pak mi odneo saćuricu punu, jao, punu talira i dukata, ciela istina gospodine solga!

Sudac. A zašto bi on tebi to odneo?

Panto. On mi reče, da me je darivô s talirom jučer, ali nehotomce veli, zaliepio se dukat s talirom, pak došô od mene taj dukat natrag iskati.

Sudac. Pa zašto mu ga nisi natrag dao? Ti si lopov!

Panto. Ta kako ću mu ga dati, kad ga ni primio nisam!

Sudac. A jesi l' primio talir?

Panto. Nisam! — Al da, da, jesam, jesam! Našô sam medj novci jedan talir, al Beg zna jeli to baš od njega!

Sudac. A šta šeprtljiš? A gdje je taj talir?!

Panto. Ja sam ga metnuo u saćuricu k drugim, a on odneo i taj talir i sve druge, i dukate! Ajao!

Solga. A odkud tebi puna saćurica talira i dukata? to ni ja kao solga od 20 godina stekô nisam.

Panto. Mogu ti vjerovati gosp. milostivi solga, al ja već 40 godina sljeparim!

Sudac. Na taj način ti si imô bolju plaću nego ja!

Panto. Ja neznam što ti imaš plaće, al samo znam za svoju punu, jao, punu saćuricu talira i dukata! Jao!

Sudac. Pa gdje je stajala ta tvoja saćurica, da ju je katana odnieti mogô. Vi sliepci obično novce dobro sakrivate!?

Digitized by Google

Panto. Pod krevetom je bila saćurica!

Solga. A gdje je bio katana? Zar u sobi, kad si ti talire slagô u saćuricu?! To je priesna laž!

Panto. Katana istina Bog nije bio u sobi, kad sam ja talire slagô, nego posle istom nadošô, pak kad mu ništa nisam dao, on je otišô.

Solga. Pak kako je mogô znati za saćuricu, kad je otišô?

Panto. On je valjda na polju prisluškivô, kad sam ja u saćuricu metô talir i dukat — al ne, dukat nisam metnuo, dukat nisam...

Solga. Ta ti opet šeprtljiš; lažeš stari lopove, kad si dobio njegov talir i dukat, zašto mu barem dukat nisi natrag vratio? Ha?! A Bog zna tko je to drugi tebi saćuricu odneo, a sad njega biediš!

Arso. Pravo si rekô gosp. milostivi solga, da je tko drugi saćuricu ukrô; zašto kad sam ja k njemu na njegovu viku dotrčô, baš je njetko preda mnom zviždukajuć protrčao, da je bio katana, ta valjda bi mu bio čuo mamuze na čižmah zvrckati!

Solga. Eto vidiš, lažljiva sieda glavo, sram te bilo, biediti poštene ljude!

Panto. Al molim gosp. milostivi solga, ja ću se zakleti, Bogom i častnim krstom da je tako.

Solga. U tvojoj sobstvenoj stvari od tebe se zakletva neprima, pak sad šuti, ti si lopov, ti si katani dukat ukrô, a ne on tvoju saćuricu.

Arso. (drma glavom, za sebe veli) Aha! aha!

Panto. Nisam gosp. milostivi solga, tako mi Krsta, tako mi Boga tako mi svetca, tako mi, štogod hoćeš!

Solga. Šuti! jezik za zube! jer te odmah dam metnuti u egede, pak onda guslaj i pjevaj za tvojom saćuricom. Al i onako nećeš mi čitav otići, samo dok

Digitized by Google

dobijem pismo od Rittmejstora, kako se taj katana inače vlada; ako dobro, drž se onda, hoće ti presjesti ukraden dukat katanin; lopove matori!

Panto. Molim se milostivi gosp. solga!

Solga. Ni rieči više!

Panto. (za sebe) Ej Panto nesretniče, eto ti irižke pravde!

Solga. (Arsi) A što ti drugi imaš proti ovom sliepcu lopovu matorom?

Arso. Pravo si rekô milostivi gosp. solga, da je lopov, on je meni moju šubaru punu natučenu s taliri postavljenu ukrô, il bolje da reknem oteo baš.

Panto. Nije istina milostivi gosp. solga, nisam mu šubare ni vidio.

Solga. (izdere se) Šut, stari lopove, nisam li ti rekô: jezik za zube!

Arso. Jest, jest milostivi gosp. solga, nije ju nitko drugi mogô oteti do njega, zašto smo nas dvojica sami bili u sobi.

Solga. Aha stari lopove, vidiš da ja pravo imam, što velim, da si lopov.

Panto. Ta nisam milostivi gosp. solga! Krsta mi, svetca mi!

Solga. Šut matori lopove!

Arso. Jest, jest, milostivi gosp. solga, on je meni oteo šubaru iz pakosti i kivnje, što je njemu njetko drugi ukrao saćuricu, pak je mislio, kad nejmam ja moje saćurice, nek nejma Arso ni šubare.

Panto. Nisam gospodine Boga mi!

Solga. Šut, stari! (Arsi) A kako je on do tvoje šubare došô?

Arso. Ja ću ti sve kazati, evo slušaj: Ja sam ga

Digitized by Google

izprva malo izpsovô, što je novce u saćurici pod krevetom držô.

Solga. Ta da, tako jest.

Arso. Pak mu onda reknem: Ej matori magarče!

Solga. Da kako, tako jest!

Arso. Zašt' nisi, reknem mu dalje, čuvô novce kao ja u šubari, pak mu dam u ruke šubaru, da vidi kako je težka. Ele on šubaru primi iz mojih ruku, pa mi ju više i nevrati. Ja išti od njega šubaru, a on veli nejma je; — a ja opet išti šubaru, a on veli: neznam ja za tvoju šubaru. Kad mi tako poče lagati, a ja planem kô vatra i nebud lien, već njeg za prsa, pa smo se da prosti tvoje gospodstvo solga birovsko, baš pošteno počupali i sobom o zemlju tresnuli; — a kako i nebi za svoje krvavo i pošteno stečene novce. Ele on meni ipak šubare nevrati natrag!

Solga. Ele ti si njemu na njeki način već sudio!

Panto. Jest, jest milostivi gosp. solga, i razbio mi glavu. Evo gle (pokaže)

Solga. E u tom si ti Arso skrivio, ti nikom nemaš suditi, nego ja kô solga.

Panto. Tako je punomilostivjejši gosp. solga birov.

Arso. Al da prosti tvoje milostivo gospodstvo, u mraku tko što dobije.

Solga. A nije tako.

Panto. Da kako da nije, najmilostivjejši gospodine solga!

Solga. Pak ti reče u mraku. Kako ti dakle možeš kazati, kad je mrak bío, da je baš on tvoju šubaru uzeo?

Panto. Tako je punomilostivjejši gospodine!

Arso. Ta kod nas je uviek mrak, kad smo mi sliepi.

Solga. Da zbilja — Ti kao sliep morô bi barem imati dva svjedoka, a ti nemaš ni jednoga!

Digitized by Google

Panto. Tako je milostivi gospodine!

Solga. (prodere se na Panta) Ta što si ti matori magarče uzeo moje rieči potvrdjivati, kad se to sve i tebe tiče, i ti nejmaš svjedoka za saćuricu.

Arso. Tako je pumomilostivjejši gospodine!

(Njetko kuca na vratih.) Solga (oštro) Herein!

Prizor VI.

Solga. (kad vidi da ulazi stražmeštar, prodre se) U stranu sliepci! (Sliepci amo tamo se gurkajuć prieče stražmeštru ulaz; no ovaj da si put prokrči, turi Pantu na jednu, a Arsu na drugu stranu, tako nemilo, da obojica o zemlju ljosnu.)

Arso. (dizajuć se sa zemlje) Ta Panto što se turaš, kô da si poludio?

Panto. (ustajuć) Ta tko te tura, vidiš da sam i ja upô, nisam te se ni dotaknuo.

Stražmeštar. (mjeri sliepce prezirno) Ist besoffen Canaille, vielleikt viel trink! — Verzeihen Herr Stulrikter hier hab Sie ein Brief ex offo.

Solga. (smiešeć se) Danke Herr Wachtmeister, und was macht denn der Herr Rittmeister, ist er gesund?

Stražmeštar. Danken! Herr Stuhlrikter! ist gesund, Sie hat gegrüssen.

Solga. Danke schönstens! (otvara pismo i čita, kad pročita, meće ga na stol.)

Solga. No eto vidite vi sliepci, ili bolje ti Panto. Evo mi gosp. Rittmeistor piše, da je Mito najpošteniji katana, još nigda ništa skrivio nije, niti je ikada bio kaštigovan, a ti se usudjuješ lopovom ga ružiti?

Panto. E, to može njegov Vritmajstor kazati, neće vrana vrani oči izkopati, ali samo ja znadem, da je on meni saćuricu ukrô.

Digitized by Google

Solga. Hören Sie Herr Wachtmeister, was dieser sagt: der Mito sei ein Räuber, ein Dieb!

Stražmeštar. Wos! Rauber! Halgaš, oštoba, Kanalje! Mito meinen Zug Huszar, gut Huszar, brav Huszar, galant magyar Huszar; — Gestern in Trakteur, iss, trink, wie magyar Magnat.

Solga. Slušaj dakle, što o Miti i njegov gosp. stražmeštar veli!

Panto. E, a šta ja znam, što on švabeta i magjara.

Solga. On veli: da je Mito pošten momak, dakle nikako se nemože kazati, da je on tvoju saćuricu ukrô. Ti si dakle parnicu, što se tiče tvoje saćurice, izgubio. A što se tiče Arsine šubare, tu je na tebika krivica, ili barem sumnja.

Arso. Tako je najpunomilostivjejši gospodine solga birov! tako je!

Solga. Al čekaj, čekaj Arso! nije ni na Panti baš posve sumnja, jer si ti prvo sliep, drugo: svjedoka nejmaš. — Evo gle sad te je gurnuo gosp. stražmeštar, a ti si obiedio Pantu. Tako se nemože za sjegurno kazati, da je Panto tvoju šubaru ukrô, kad nejma svjedoka, ti kao sliep to nemožeš na sva usta reći. I to je što sud pravde tebi dosudjuje; pri tom, ako uzmemo u obzir, što si razbio Panti glavu, još si ti kriv.

Panto. Tako je milostivi gospodine solga!

Solga. (stražmeštru) Und so bin ich mit diesen Canailjen fertig, der Mito ist für unschuldig erklärt. Ich werde dem Herrn Rittmeister schon ex offo schreiben. Adieu! Grüssen Sie Ihn!

Stražmeštar. (nakloni se) Danken Herr Stuhlrikter! (ode.)

Solga. (Panti i Arsi) Sad ste čuli vaš sud, to znajte. (zvoni.)

Digitized by Google

Panto i Arso } A gdje je moja šećarka?
A gdje je moja šubara?

Solga. Ni rieči više, valjda ste obojica jučer pijani bili, nego se poravnajte kako što znate, ili ćete obojica u egede, pak onda na dereš. (Dolazi solgin sluga.)

Solga. Izvedi te sljepačke bekrije napolje, zasmrdiše mi sva kancelariju, smrde kô futavci, gadne bubetine!

Sluga. Hajde napolje! (vodi obojicu.)

Panto. (Arso vuče idući:) Eto ti irižke pravde! Jesam li ja tebi kazô, da me netužiš, jer ti nisam uzeo šubaru, a ti si me ipak tužio.

Arso. Ludi smo obojica bili.

Panto. Ej moji taliri i dukati, sad da do groba guskam, nigda vas više izguslati neću!!

Arso. Jao! šubaro moja! (Izlaze sa slugom zajedno.)

Prizor VII.

Solga. (sam) Džaba ti i na tom sljepačkom iztraživanju! izmuči se, kano da je casus criminalis i naguta se njihovog smrada. (Vadi sat iz džepa) Gledj ti, već jedanaesti sat. Lopovi, koliko su me zadržali. Al nije šala intricatus casus. Zato nek je za danas dosta. Sad treba malo se pokriepiti. Jedan Gabelfrühstück, dvie trie čašice likera il dobre sremske šljivovice, pak onda jednu holjbicu Elfera (lupa se po trbuhu), pak će sve dobro biti. (zvoni, sluga dojde.)

Sluga. Neka zapovjedaju gosp. solga.

Solga. Ako me kakve partaje uztraže, reci jim, danas više nejmam s nikim posla. Ako jim bude krivo, reci neka idu jurassoru (uzme kapu i štap pak ode.)

Sluga. Na službi gosp. solga.

Digitized by Google

Prizor VIII.

(Soba Miloša Ćurića, Baka vračara sjedi pri stolu, na kom su razna jela, a Milka ju dvori.)

Milka. Ta nemogu ti teto izkazati radost moju, što si nam u kuću došla. Uzmi, jedkaj, kriepi se.

Baka. (jedući govori) Vala kćerko, nisam baš tako gladna, al ipak neću da ti volju i radost kvarim. Inače mi vračare mnogo neobičajemo jesti. (jede baš tečno) Jednu čašicu bladne neprekinute vodice, i nješto malo skuhanog korenja od različitog bilja, to je naša hrana, draga kćeri moja.

Milka. (se čudi O pa kako možete onda živiti?

Baka. (jedući) E znaš draga kćeri da ti pravo kažem, mi smo malo nješto i s vilovske strane, a znaš da vile po Fruškoj gori nejmaju šta drugog jesti nego korenja, i izvor vode piti (većim glasom.)

Milka. O! a gledj draga teto, ja sam ti i dobre rakijice pripravila, pa mi je žao, što te s njom poslužiti nemogu, da se malo pokriepiš. (baka kašlje) A dobro sam ju zasladila, pak će ti dobro činiti proti kašlju tvomu, ja ću ti ju donieti, pak samo da ju okoštaš. (ode i brzo se vrati) Evo na samo malo gucni.

Baka. (primi flašicu) Hajde de, kad si tako mila i dobra, hoće malo baka gucnuti, (pije) a baš je medena, sam med, jedva se rakija osieća, čisto osiećam, kako mi prsi blaži.

Milka. Pa pij draga tete, ta to sam ja samo za te pripravila. (baka jede pak opet pije.)

Milka. Al kaži mi draga teto, kako si samo onako sve na dlaku mogla meni, a osobito momu Miti pogoditi?

Baka. E to Bog zna! Nečudi se, u dlaku ili žicu to je sve jedno, gledala sam, pak sam na dlaku i pogoditi morala. (opet se zakašlje)

Digitized by Google

Milka. Ta napij se teto, razblaži prsa.

Baka. Hoću, hoću, draga kćeri. (opet gucne)

Milka. A je li draga teto, ti ćeš meni danas opet vračati, a osobito momu Miti dok dodje. Uh! znaš nješto sam zabrinuta radi njega, ti si pogodila, da će u nezgodu veliku pasti, pak bi rada znati, hoće li se osloboditi?

Baka. Ta hoću draga kćeri, al to samo tebi za ljubav, što si me tako liepo dočekala.

Milka. Hvala, hvala, draga teto, i moj Mito će ti zahvalan biti, samo da mi dodje što prije.

Baka. (kašlje opet, pak gucne rakije) evo tvoj Mito već je na putu amo k tebi. Evo ga čujem, gdje se već približio kući tvojoj, evo ga, stupa unutra. (Milka začudjena obzire se.)

Prizor IX.

(Mito katana dolazi.)

Milka. Ta gle ti Mite mega (grli ga) sad mi spade kamen težki sa srdca.

Mito. (veseo) Nebrini se Milko, sve je dobro.

Milka. Evo tete vračare, kao što si željom želio. (Mito čudeć se gleda u vračaru, ona jede pa ni negleda u njega.)

Milka. Teta je pogodila, da ćeš ti sad doći.

Mito. (gleda baku, pak veli) Ta pogledaj me bako.

Baka. Ta što bi te gledala, kad ja tebe i negleduša poznam.

Mito. Kako to?

Baka. Kad sam u Milkinu žicu gledala, vidila sam i tebe i sve ti kazala, što će s tobom biti.

Mito. Istina Bog bako, ti si mi sve pogodila, al bil' mi sad pogoditi mogla, što je i kako će biti sa mnom?

Baka. A zar bi ti o tom sumnjati mogô? Ja vidim unapried, da ćeš ti mene dobro nadariti, pak daj mi

Digitized by Google

jednu vlas s glave, da ti baka kaže, što je i kako je, jer si me ti najviše želio. A ti Milko kćeri draga donesi mi u čaši friške neprekinute vode. (Milka iztrči i donese vodu, a Mito izčupa si vlas s glave. Baka prima, kovrdji dlaku medj prsti, pak ju pušća na vodu. Te sad istom pogleda dobro Mitu.)

(Baka gleda za čas u vodu, te govori:) Kazala sam ti, ti ćeš u veliku nuždu pasti, pao si, pa si se sretno, no n e p r a v e d n o iz nje oslobodio (Milka gleda strahom Mitu, Mito opet Milku). To imaš nepravdi i prijateljem tvojim zahvaliti.... Mito evo tvoj odpust već je na putu, evo ti ćeš se vjenčati s tvojom Milkom, ali hu! Mito! kako ti je srdce krvavo, hu! kako si nemiran, hu! kako te nješto na srdcu muči.... Mito, na tebi je veliki grieh, suze sirotinjske što očiuh nemaju, gle, gle dva sliepca proklinju te do zla Boga. (Mito i Milka se stresu) Mito, ti si jim blago ukrao, gle, gle blago je nedaleko od tebe, evo ga u kući ovoj, evo ga u sanduku zatrpana, — Mito, ako to blago nepovratiš, nećeš nigda biti sretan s Milkom tvojom, (baka glasom oštrim) M i t o v r a t i b l a g o, p a o n d a l j u b i d r a g o!

M i t o. (uleti joj u rieč) Dosta, dosta, bako sve pogodi. Hoću povratiti, kad mi takovu nesreću s Milkom proričeš. Ali kako? zar da se sad izdam, da sam lopov bio, kad me sud već za nevina proglasio?

B a k a. Čekaj, čekaj, baka će ti kazati način. (gleda u vodu) Evo vidim sliepci ćeju sjutra k meni doći. A ja ću najprije ukoriti sliepca onog, što je ukrao tvoj dukat, ja ću obojici kazati, da je blago njihovo na dobrom majestu, pak da ga i natrag dobiti mogu, ako onomu dobro plate, koji im ga natrag donese. Sliepci će na to pripravni biti, pak će tebe liepo darivati, te će se ipak liepim i poštenim načinom izpuniti ono „stó za jedan,“

Digitized by Google

kojom namjerom si ti sliepca darivô s talirom, ali nehotemce dao mu i dukat. Jesi l' zadovoljan s otim?

Mito. Jesam, jesam draga bako i evo odlahnu mi sad na srdcu.

Baka. E da si blagoslovljen sinko! A zato ćeš ti ipak s Milkom svojom stó slasti, stó radosti uživati, i tako će ti Bog tvoj talir stóstruko povratiti.

Mito. E hvala draga bako na savjetu, a ja ću te dobro za to nadariti.

Milka. I ja liepim oplećkom i skuti.

Baka. Vala, vala, draga djeco.

Prizor X.

(Miloš dohodi s Milevom naglo u nutra.)

Milka. (radostno grli se s bratom, ljubi Milevu) Sve nam je teta pogodila, sve!

Miloš. Hajde draga teto, meni i Mileví mojoj vračaj!

Mileva. Molim te liepo draga teto!

Baka. Pa hajde, kad sam već u tom poslu, dajte vaše biljege (primi ih, pak u vodu pušta.)

Baka. A što mnogo da vam govorim, evo biljege se vaše složiše. Za njekoliko dana biti će vaši svatovi, i to baš zajedno Mitini i Milkini. Ali Miloše, ako misliš dobro živjeti s Milevom nešaraj više, pak ćeš od Mileve ljubljen i liepom omladinom nadaren biti. Samo kad svatovi budu, nezaboravite na baku, nego i nju u svatove pozovite.

Mito, Miloš, Milka i Mileva: Hoćemo, nefali!

Baka. (ustaje od stola) I tako sam svršila svoj posô, samo ću još svakomu po nješto dati. (Vadi krpicu odvezuje ju, te daje stavši u sredinu medj nje svakomu po nješto) Evo tebi Miloše korečak dragoljuba, da svoju Milevu uviek

Digitized by Google

vierno ljubiš. A tebi Milevo evo korečak miloduha, da ti uviek duša za tvojim Milošém diše. Evo tebi Mito korečak milogleda, da ti uvjek oči tvoje milo Milku glede. A tebi Milko evo korečak nevena, da ti ljubav tvoja za Mitom nigda nepovene; to uviek kraj sebe nosite, pak ćete se uviek voljeti.

Svi. Hoćemo draga teto! hvala!

Baka. A sad se zagrlite, te sretni i blagoslovljeni bili. — S Bogom! nezaboravite na baku što Vam je rekla! (stavlja jim ruke na ramena)

Svi. S Bogom, S Bogom draga teto! Nećemo, nećemo zaboraviti.

(Baka odilazi, oni ju izprate.)

(Zastor padne.)

SVRHA.

Digitized by Google

Čestitka

prvomu utemeljitelju jugoslavenske akademije poslje predstavljanja.

Svi predstavljači sačinjavahu sledeći tableaux: U dubljini sredine pozorišta bješe izkitjen stol, na njem slika prvog utemeljitelja jugoslavenske akademije, kraj nje s lieva Vila hrvatskogorka držeć desnicom sliku pred kojom na stolu bješe tri čaše vinom pune. Sasvim napried u sredini pozorišta sjedjahu sliepci: Pantelija u sriedi, Gavro mu (A. Hinorani) s desne a Arsenije (St. Stražemanac) s lieve strane. S desnog i lievog krila pozorišta stajahu svi drugi predstavljači oviem redom jedan za drugim:

Desno:	Lievo:
Stražmeštar. (K. Pinterović)	Mito (J. Paus)
Solga. (Fr. Aliuš)	Miloš (St. Babić)
Milka. (M. Babić)	Mileva. (A. Mandt.)
Djevojka prosta (M. Lauš)	Frajla. (J. Stojanović)
Brico (H. Hladaček)	Baka vračara. (L. Dabić)
Stutzer (S. Riesel)	Kellner. (Šabarić)
	Pandur Risto. (F. Franjković)

Digitized by Google

Sliepac Pantelija pjeva uz gusle:

Ej! Bože mili čuda golemoga,
U proleće kad se narav kreće,
Kad od zimskog sve ustaje sanka,
Crvak, mravak, i nejetna travka,
U prozorje kad već ptice poje,
Po toj srienskoj divnoj Fruškoj — gori,
U Irigu sve još tvrdo spava,
Ej! Al to sinu po prozornom zraku,
Kano munja kad nebo prosjeca,
Čudna munja od juga k' sjeveru,
Pa zatutnji da se zemlja trese.
Kô kad jedan grom drugoga vija;
Tutnji glasom: Josip! Josip! Josip!
A grom drugi, prvašnjeg odbija
Jugoslavenska oj! Akademija!
Ej! Ali na taj tutanj gromoviti,
Irig sanan tvrdo ješte spava;
Samo tamo u groblju kraj sela.
Na glas ovi, kô da j' trublja sudnja,
Tri se huda u kraj plota groba,
Potresoše pa i otvoriše,
Tri mrtvaca iz njih izidoše,
Odrpane na njima odielo,
Al je um im zdrav i srdce cielo;
Lišeni su očinjega vida,
Al duševnim okom bistro glede,
Bistro glede vide na daleko,
Dalje nego njeke zdrave oči,
Šte se sjaju iz dubljina glave,
Kano svieća s proreckana tikve, —
Da! da, sliepci, moja braćo draga,
Hranitelji naše su povjesti,

Digitized by Google

Slavitelji naših junaka,
I svih s lavnih krieposmijeh djela;
Blago svakom koga slavu poje,
Taj će živit dok je svieta i vieka. —
To su Sriemska tri narodna sliepca,
Tri ostatka zadnje slavne škole,
Oj Irižke od Akademije.
Uskrsnuli, liepo s' pozdravljaju,
Al u smetnji jedan drugog pita,
Koj je uzrok njihovog, ustanka,
Zar je došlo već vaskresenije!?
A ako je, gdje je drugi narod?!
Al' doleti Vrušegorka vila,
Noseć sobom gusle javorove,
Dočim opet sieva, puca, tutnji,
A grom ori: „Josip! Josip! Josip!"
„A grom drugi prvašnjeg odbija:
Jugoslavenska oj Akademija."
Na lo sliepci strahom zadrhtaše,
Al će liepo prihvatiti vila:
Nebojte se moja braćo draga,
Evo uz vas posestrime vaše,
Koju no ste često spominjali,
Pjevajuć uz gusle javorove,
Nebojte se što sieva i grmi,
Taj grom samo umne glave budi,
Što no rado dvore umnim vilam,
Zovući ih u nov stan vilinski,
Kom položi temelj umna glava,
Koje ime tutnjavom se ori.
Dok živiste rado nas dvoriste,
Piesmam vašim umnim i umilnim,
Koje no su biser i drag kamen,

Digitized by Google

Pak zato mi sada uzkrsoste,
Na grom slavske jug — Akademije
Dično vaše je to vaskresenje!
Al vam nije ovde dangubiti,
Već ajdete sada samnom žurno,
Onom kog se ime gromko ori,
Koj položi temelj stanu vilâ,
I koji vas od mrtvih probudi,
Njemu treba danas zahvaliti,
Sutra on svoj Imen dan svetkuje,
Evo gusle zvučne javorove,
A pjesma će izvadjat se sama. —
— Rekav ovo Vruškogorka vila
Gusle sliepcu najstarijem daje,
On ju hvata za vilinsko pleće,
A dva druga jedan za drugoga;
Diže s' vila a i slepci s njome,
Poletiše zrakom uzporedo
Ko ždralovi ka jugu leteći,
Pak padoše u Djakovo slavno,
E u dvore Josipa svečara.
A kad tamo još na veću radost,
Tu najdoše svoje stare znance,
Irižane silom varošane.
Pak evo ih slavni naš svečaru,
Svi sad skupa da Ti odpjevaju.

Vila (pjeva):
Oj Josipe, što podiže
Umnim vilam stanak,
Fruška Vila čestita ti
Slavni Imen — Danak
Pak zahvalna i radostna,

Digitized by Google

Za to glasno kliče:
„Živio! Živio
„Vilah zaštitniče!
„Živio! Živio
Svi: „Vilah zaštitniše!

Gavro. (Sliepac)
„Zdrav mi bio kud hodio,
„Jer su t' sliepci dragi,
„Rad ih slušaš i darivaš,
„Kano otac blagi."

Arsenije. (sliepac)
„Saćuricu i šubaru,
„Bog ti punu dao,
„Sve talira i dukata,
„Rod s' njim darivao!"

Panto. (sliepac)
„A sliepci Ti slavu Tvoju,
„Po svietu razneli,
„Živio, u slavi,
„Dok sviet traje bieli!
Svi: Živio, u slavi
Dok sviet traje bieli!

Dva katane.
„Negledaj nam na odielo,
„Već na srce vierno.
„Što Ti svako dobro želi,
„Štujući Te smierno!"

Digitized by Google

Solga.

„Braniš pravdu i istinu,
„Za njih vlek se boriš,
„Bog te čuvô da Irižki,
„Kraj njih ne izgoriš!“

Miloš.

„Jer naš prosti narod ljubiš,
„Čuj moj spjev iskreni,
Svi opetuju zadnja dva redka: „Živio! u naroda
„Vječnoj uspomeni!

Milka i Mileva.

Zajedno: I mi mlade nevjestice.
Tebi čestitamo,
Pak ćemo ti od ljubavi,
Vience da Ti damo!
Milka: Ovaj znači ljubav vjere,
Mileva: Ovaj Domovine,
Zajedno: Živio! Živio! Silne još godine — bacaju vjence, a svi opetuju.

Djevojka i Frajla.

Ćud vesela kano cvieće,
Sriemskih djevojaka,
Zato Tebi s' Fruške cveće,
Od nas daje svaka.
Vesô bio zadovoljan,
Vjek ti cvala sreća,
bacaju cveće: Živio! Živio! Slavo tog stoljetja — Svi opetuju.

Digitized by Google

Brico Jefto.

Ni Doktora, niti brice,
Niti Apateke,
Netrebo, zdrav bio
Zdrav, vesô u vieke } Svi opetuju.

Baka vračara.

Već kad Ti se štogod steška,
Mene zovni baku,
Ja Ti znadem bajat, liečit,
Bolju svakojaku,
A da ništ' Ti ne nahudi,
To vjek sobom nosi, (baca korečke u krpici zamotane)
Pak urokom i svim činom
Bez straha prkosi,
Ti se sjeti mene,
Živio! zdrav bio!
Danke nebrojene } Svi opetuju.

Stutzer, Kellner i Sluga. (uzimaju čaše)

Mi trojica još ostasmo,
Da Ti čestitamo,
Pak evo Ti posve naški,
Čašu napijamo!
Gledj Josipe u čašicah,
Koliko kapljica,
Živio! Živio!
Toli godinica } Svi opetuju. (izpiju.)

(Zastor pada.)

Digitized by Google

ZAGLAVAK.

Povod ovomu veselomu komadu dade jednom razgovor o naših sliepcih tih naših narodnih Omirih, kod Utemeljitelja jugoslavenske akademije. Dodje rieč i na slepačku irižku akademiju, koja je u istinu obstojala. Tom prilikom pade mi na um šaljivi dogadjaj sa sliepci i katanom, koga mi je bivšem u sriemskih Karlovcih moj njegdašnji gimn. profesor a sadašnji ravnatelj Veleč. g. Jovan Pantelić pripoviedô i ja slušajuć ga sladko se nasmijao.

Sva njegova pripoviest sastoja.a se u tom: kako je katana slušajuć u crkvi slovo o milosrdnih djelih odlučio sliepce darivati, da mu se postotini talir — kako je zatim u birtiji u škripac pao, neimajuć čim da ručak plati, buduć je uz talir i dukat bartvixom sliepljen nehotomce dao, kako je poslje sliepcu došao, te odneo mu saćuricu punu talira i dukata, a drugu mu nadošavšem šubaru takodjer novcem postavljenu, — te tako se obistinilo zbilja, što je pop pripoviedô. — Sjetiv se ja toga pomislim u sebi, da bi taj šaljivi dogadjaj mogô temeljem biti kakovomu povećemu veselomu dramatičkomu komadu, i da bi se tako ovjekovječili mogla pokojna irižka sljepačka akademiju. To smisliv nasmiešim se, te obrečem Utemeljitelju jugslav. akademije, da ću ga skorim razveseliti u pogledu irižke sljepačke akademije. Približavao se imendan Utemeljiteljev, a ja sje-

Digitized by Google

doh k djelu. Da dogadjaj taj zanimivijim bude, trebalo je: sljepački život u kući i izvan nje opisati, trebalo je katanu zaljubljenim učiniti, irižki družtveni život narisati i onu obće poznatu poslovicu o Karlovcih, Rumi i lrigu uplesti, — a dočim u istoj biva spomen o irižkom sudu, trebalo je takodjer ovaj predočiti; jer bi pako kraj irižkog suda a po popovom slovu sv. pismo kradju katane odobravalo, da toga nebude, trebalo je ukradjeno povratiti; a zato mi se opet najljepši način vidio onaj po vračari, u koje naš prosti narod mnogo vjeruje, — i tako liepim načinom riešio se je čvor, koga je katana na temelju sv. pisma zapleo. Njeki kritik u narodnih novinah zahtieva je bolje riešenje tog čvora, to jest: da su sliepci još jedan put na vidik izišli, te svoju radost očitovali, što su opet dobili novce. Istina, da bi i to dobro bilo, i ja sam na to mislio, — ali to mi se stoga suvišno činilo, jer u mjesto toga bio je na posliedku predstave gori navedeni tableaux svih predstavljača, koji su čestitali Utemeljitelju, zahvaljujuć se svaki polag uloge svoje na utemeljenju jugosl. akademije. U ostalom bilo kako mu draga, — meni je dosta toga: da je ovi komad, (kraj svih svojih njekih techničkih mána, koje njeki u njem naziru,) na brzu ruku spisan, prvi u toj struci čisto narodni sremski život predstavljajući, pri prvoj svojoj predstavi obću pohvalu, a zatim od zemaljskog narodnog kazališnog odbora takodjer prvu svoje struke nagradu stekao, a nadam se, da će još više biti obljubljen u Sriemu, Bačkoj i Banatu, kad u javnost stupi. — Toga radi najsrdačnije zahvalit moram Veleč. g. Ivanu Panteliću ravnatelju gimnazije sriem. karlovačke, jer da nije bilo njegove pripoviedke nebi ovi komad nigda možbit svieta ugledao. Maljahno priznanje svoje hotjah mu već tim dokazati, što ravnatelja sljepačke akademije Pantelijom

Digitized by Google

okrstih i što krasnu pjesmu Ćubre Milutinovića njegovog osobitog pobre, o Kraljeviću Marku i brodarici vili u isti komad upletoh. — Utemeljitelju pako jugoslav. akademije neznadoh ljepšeg dokaza svoje osobne zahvalnosti glede utemeljenja jugoslav. akademije dati, osim per analogijam tim veselim komadom iz života pokojne irižke sljepačke akademije, i što Istomu djelo ovo svom odanosti i smiernosti posvetjujem. — A na posliedku svim p. n. prijateljem i prijateljicam „Saćurice i Šubare“ velim: od srca hvala i sbogom, dok se opet vidimo.

U levanjkoj Varoši dne 5. Srpnja na blagdan prvih slavjanskih Apostola sv. Cirila i Metoda 1864.

I. O. S.

P. P.

Zaglavljujuć ovo, dobih od njekih mojih prijatelja pismenu žaobu, od strane naše srbske braće., što ovo djelo nije cirilicom tiskano i da zato,*) podupirat ga neće Koliko s toga žalim, što nas jednokrvnu bratju mrtvo pisme razdjeljuje, toliko evo izjavljujem: da sam gotov za ljubav uzajmnosti djelo to i cirilicom pretiskati dati, samo ako dostatnu podporu od strane Srbstva dobijem. Dakle mila bratjo Srbi javite mi se, koji toga radi žalite. I. O. S.

*) Izuzamši one što se predbrojiše.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google